

Δοκίμια Οικονομικής Πολιτικής

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ: 1985-2003

Σωτηρούλα Χατζησπύρου
Κέντρο Οικονομικών Ερευνών

Νάτια Νικολαΐδου
Κέντρο Οικονομικών Ερευνών

Πάνος Πασιαρδής
Τμήμα Οικονομικών και
Κέντρο Οικονομικών Ερευνών

Αρ. 04-06
Μάιος 2006

Επιμέλεια Έκδοσης: Κώστας Χατζηγιάννης, Θεόδωρος Ζαχαριάδης

Χορηγοί ΚΟΕ (κατά αλφαβητική σειρά)

Γραφείο Προγραμματισμού

Κεντρική Τράπεζα Κύπρου

Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού

Πανεπιστήμιο Κύπρου

Σύνδεσμος Εμπορικών Τραπεζών

Τμήμα Οικονομικών Πανεπιστημίου Κύπρου

Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων

Υπουργείο Οικονομικών

Οι απόψεις που εκφράζονται στα δημοσιεύματα του ΚΟΕ είναι των συγγραφέων μόνο και δεν αντιπροσωπεύουν αναγκαστικά το ΚΟΕ και τους χορηγούς του.

Η ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ: 1985-2003

Περίληψη

Σε αυτό το δοκίμιο χρησιμοποιούνται στοιχεία από τις Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών για τα έτη 1984/85, 1990/91, 1996/97 και 2002/03 για σκοπούς ανάλυσης της ανισότητας του εισοδήματος στην Κύπρο τόσο διαστρωματικά όσο και διαχρονικά.

Αρχικά παρουσιάζεται μια περιγραφική ανάλυση των στοιχείων, μετρώντας την ανισότητα με δυο διαφορετικούς τρόπους. Ο πρώτος δείχνει τη απλή διαφορά του πραγματικού εισοδήματος του νοικοκυριού από το μέσο, ενώ ο δεύτερος εκφράζει τη διαφορά ως ποσοστό του μέσου συνολικού εισοδήματος.

Η μέτρηση της ανισότητας σε απλές διαφορές του πραγματικού εισοδήματος αντανακλά μικρότερη ανοχή (μεγαλύτερη αποστροφή) της ανισότητας, σε σύγκριση με τη μέτρησή της σε ποσοστιαίες διαφορές, με την έννοια ότι η ανισότητα σε απλές διαφορές του πραγματικού εισοδήματος αυξάνεται ακόμη και όταν η ανισότητα σε ποσοστιαίες διαφορές μειώνεται. Αυτό φαίνεται ότι έχει συμβεί στην Κύπρο τα τελευταία χρόνια, που σημαίνει ότι κάποιος λιγότερο ανεκτικός στην ανισότητα μπορεί να πει ότι η ανισότητα έχει αυξηθεί, ενώ κάποιος άλλος με μεγαλύτερη ανεκτικότητα στην ανισότητα ότι έχει μειωθεί. Στην περιγραφική ανάλυση παραθέτουμε, επίσης, περιπτώσεις ομάδων του πληθυσμού, που άσχετα με ποιο τρόπο επιλέγει κανείς να μετρήσει την ανισότητα, φαίνεται ότι η θέση τους έχει χειροτερεύσει τα τελευταία χρόνια.

Τέλος, με τη χρήση οικονομετρικής ανάλυσης εξετάζεται η σχέση μεταξύ των χαρακτηριστικών του νοικοκυριού και της θέσης του στην κατανομή του εισοδήματος. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι νοικοκυριά με αρχηγό ή/και σύζυγο με πανεπιστημιακή μόρφωση είναι σε σχετικά υψηλή θέση στην εισοδηματική κατάταξη, ενώ νοικοκυριά των οποίων ο αρχηγός είναι οικονομικά μη ενεργός, συνταξιούχος, άνεργος, αυτοεργοδοτούμενος ή ιδιωτικός υπάλληλος είναι σε χαμηλή θέση στην εισοδηματική κατάταξη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

EXECUTIVE SUMMARY	vii
1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
1.1 Η έννοια του εισοδήματος	1
1.2 Περιγραφική και οικονομετρική ανάλυση	2
1.3 Μέτρηση της ανισότητας	3
1.4 Δομή του δοκιμίου	3
2. ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΣΕ ΑΠΛΕΣ ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ	4
2.1 Ανισότητα σε απλές διαφορές του εισοδήματος	4
2.2 Ανισότητα σε ποσοστιαίες διαφορές του εισοδήματος	6
3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΟΜΑΔΩΝ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ	7
4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ	10
5. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΕ	13
6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	15
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	17
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Ανισότητα και χαρακτηριστικά των νοικοκυριών	18
Π.1 Δημογραφική σύνθεση	18
Π.2 Ηλικία	20
Π.3 Επίπεδο μόρφωσης	22
Π.4 Άλλα χαρακτηριστικά	23

EXECUTIVE SUMMARY

The income inequality analysis is of great concern for a country that is interested in the welfare of its people. The aim of this paper is to analyse and describe the income inequality in Cyprus at both cross section and time series dimensions. Data from the Family Expenditure Surveys (FES) for all years available, that is 1984/85, 1990/91, 1996/97 and 2002/03, are used.

Firstly, we present the descriptive statistics of the data, calculating income inequality by using two different measures. The first measure is defined as the simple difference between the real equivalent income of each household and the mean income, while the second measure is defined as the percentage difference between the real equivalent income of each household and the mean income.

The calculation of inequality by using the simple differences, exhibits greater inequality aversion in contrast to the percentage differences measure. Specifically, the simple differences measure shows that inequality is increasing while at the same time the percentage differences measure may show that it is decreasing. This seems that happened in Cyprus in the last 20 years. A person who is more inequality averse would think that inequality has increased over the years, while another person less inequality averse would believe that inequality over the years has decreased. In addition, in the descriptive statistics section, we sum up by presenting some categories of the population that we can clearly say that they are worse off in the income distribution over the years, as indicated by both measures. These categories include single parent families, multimember households whose head is pensioner as well as those whose head has primary education and/or is unemployed or is a private employee or self-employed (instead of employer and/or public employee).

Finally, we use econometric methods to examine the relationship between the household characteristics and the position of the household in the income distribution, namely, to estimate which household characteristics are strongly connected to income inequality. The estimated results demonstrate that a household whose head and/or spouse has tertiary education are relatively higher in the income scale, while other households whose head is economically inactive, pensioner, unemployed, self-employed or private employee are in a lower position in the income scale.

1. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Η έννοια του εισοδήματος

Το δοκίμιο αυτό παρουσιάζει μια περιγραφή της ανισότητας του εισοδήματος στην Κύπρο τόσο διαστρωματικά όσο και διαχρονικά. Χρησιμοποιούνται στοιχεία από τις Έρευνες Οικογενειακών Προϋπολογισμών (ΕΟΠ) για όλα τα χρόνια που υπάρχουν διαθέσιμα, που είναι το 1984/85, 1990/91, 1996/97 και 2002/03.

Στην ανάλυση ως εισόδημα χρησιμοποιείται το 'ακαθάριστο' εισόδημα του νοικοκυριού (όπου ακαθάριστο σημαίνει πριν το φόρο), που περιλαμβάνει το εισόδημα από εργασία, συντάξεις και κοινωνικές παροχές, εισόδημα από ενοίκια, τόκους και μερίσματα και διάφορα άλλα έσοδα όπως είναι η φοιτητική χορηγία, το επίδομα αφυπηρέτησης κλπ¹. Στο ακαθάριστο εισόδημα δεν συμπεριλαμβάνεται το τεκμαρτό εισόδημα (π.χ. το ενοίκιο που θα πλήρωνε κάποιος που ζει σε ιδιόκτητη οικία) εκτός αν δηλώνεται ρητά το αντίθετο.

Το επίπεδο ευημερίας του νοικοκυριού δεν εξαρτάται μόνο από το ύψος του εισοδήματός του αλλά και τη δημογραφική του σύνθεση. Για παράδειγμα, με τα σημερινά δεδομένα, ένα εισόδημα ΛΚ1000 μηνιαίως εξασφαλίζει ένα ικανοποιητικό βιοτικό επίπεδο για ένα νοικοκυριό ενός ατόμου, όμως το ίδιο δεν ισχύει για ένα νοικοκυριό που αποτελείται από ένα ζευγάρι με δυο παιδιά. Οι ανάγκες του δεύτερου νοικοκυριού είναι πολύ μεγαλύτερες από τις ανάγκες του πρώτου. Από την άλλη, το νοικοκυριό με τέσσερα άτομα δεν χρειάζεται τετραπλάσιο εισόδημα από το νοικοκυριό με ένα άτομο για να έχουν το ίδιο βιοτικό επίπεδο γιατί σε μια οικογένεια πολλά αγαθά καταναλώνονται από κοινού μεταξύ των μελών της (π.χ. θέρμανση, φωτισμός, έπιπλα κλπ). Επίσης, τα μικρά παιδιά σε μια οικογένεια έχουν λιγότερες καταναλωτικές ανάγκες από τους έφηβους και τους ενήλικες.

Για να ληφθεί υπόψη ότι η συγκατοίκηση και η μικρή ηλικία μειώνουν τις καταναλωτικές ανάγκες το εισόδημα του νοικοκυριού εκφράζεται σε 'ισοδύναμο', δηλαδή εισόδημα που αντιστοιχεί στο ίδιο βιοτικό επίπεδο για νοικοκυριά με διαφορετικό αριθμό μελών και με μέλη διαφορετικών ηλικιών. Για παράδειγμα, ένα νοικοκυριό ενός ατόμου με μηνιαίο εισόδημα ΛΚ600 θεωρείται ότι είναι στο ίδιο βιοτικό

---

¹ Χρησιμοποιείται το νοικοκυριό σαν μονάδα ανάλυσης διότι το εισόδημα που κερδίζει ένα άτομο κατά κανόνα δαπανάται από κοινού με τα άλλα πρόσωπα που συνθέτουν το νοικοκυριό (σύντροφος, παιδιά και άλλα εξαρτώμενα πρόσωπα).

επίπεδο (δηλαδή, όπως αν είχε το ίδιο εισόδημα): (α) με ένα νοικοκυριό με δύο ενήλικες χωρίς παιδιά με μηνιαίο εισόδημα ΛΚ1000 μηνιαίως ή (β) ένα νοικοκυριό με δύο ενήλικες και ένα παιδί που έχει μηνιαίο εισόδημα ΛΚ1300 κοκ. Για να μετατρέψουμε το εισόδημα των νοικοκυριών σε ισοδύναμο χρησιμοποιούμε τη φόρμουλα που εφαρμόζει η ΕΕ.²

1.2 Περιγραφική και οικονομετρική ανάλυση

Η συζήτηση στο παρόν άρθρο αρχίζει με μια περιγραφική ανάλυση των στοιχείων που δίνει μια ενδιαφέρουσα εικόνα για την εισοδηματική ανισότητα στην Κύπρο και για χαρακτηριστικά των νοικοκυριών που ανήκουν στις διάφορες εισοδηματικές ομάδες.

Η περιγραφική ανάλυση, βέβαια, δεν μπορεί να απομονώσει τις επιμέρους επιδράσεις των χαρακτηριστικών στις εισοδηματικές διαφορές. Για παράδειγμα, όταν βλέπουμε διαφορές στο εισόδημα ανάμεσα σε νοικοκυριά με διαφορετική ηλικία του αρχηγού, δεν είναι μόνο η ηλικία του αρχηγού που διαφέρει μεταξύ των νοικοκυριών αλλά και πολλά άλλα χαρακτηριστικά τους. Νοικοκυριά με αρχηγό κάτω των 30 χρονών έχουν ταυτόχρονα μικρότερης ηλικίας παιδιά από νοικοκυριά με αρχηγό ηλικίας 30 με 40 χρονών. Επίσης, νοικοκυριά με αρχηγό ηλικίας άνω των 65 χρονών είναι νοικοκυριά που τα μέλη τους είναι κατά κανόνα συνταξιούχοι. Κατά συνέπεια, κάποιος δεν μπορεί να ξεχωρίσει αν οι διαφορές στο εισόδημα των νοικοκυριών συνδέονται με την ηλικία του αρχηγού, τη δημογραφική σύνθεση του νοικοκυριού ή τη συμμετοχή των μελών του στην αγορά εργασίας.

Για να ξεχωρίσουμε τις επιμέρους επιδράσεις των χαρακτηριστικών στις εισοδηματικές διαφορές των νοικοκυριών χρησιμοποιούμε οικονομετρική ανάλυση. Αυτό επιτρέπει να συνδέσουμε την ανισότητα με συγκεκριμένα χαρακτηριστικά του νοικοκυριού. Αυτό, βέβαια, δεν σημαίνει ότι τα χαρακτηριστικά που συνδέονται με την ανισότητα είναι ταυτόχρονα και τα αίτια της. Για παράδειγμα, διαφορές στο επίπεδο μόρφωσης, το επάγγελμα και το φύλο συχνά συνδέονται με ανισότητα στο εισόδημα. Όμως, πίσω από τέτοιες διαφορές κρύβονται βαθύτερα κοινωνικά αίτια, όπως είναι οι διαφορές πρόσβασης στη μόρφωση και επαγγελματική αποκατάσταση, και οι διακρίσεις σε βάρος των γυναικών. Ταυτόχρονα, ενώ η σύνδεση δημογραφικών και άλλων χαρακτηριστικών των νοικοκυριών και των μελών τους με την εισοδηματική ανισότητα δεν αποβλέπει στο να εντοπίσει τα αίτια της, δείχνει την κατεύθυνση στην οποία πρέπει να στοχεύουν τα μέτρα κοινωνικής πολιτικής για την καταπολέμησή της.

---

² Σύμφωνα με τον ορισμό της ΕΕ, το ισοδύναμο εισόδημα είναι το οικογενειακό εισόδημα διαιρούμενο με $[1 + 0,5 \times \text{αριθμός μελών άνω των 13 ετών} + 0,3 \times \text{αριθμός των μελών μέχρι 12 ετών}]$.

1.3 Μέτρηση της ανισότητας

Υπάρχουν πολλοί τρόποι μέτρησης της εισοδηματικής ανισότητας στη διεθνή βιβλιογραφία και έχουν κατασκευαστεί διάφοροι δείκτες για τον υπολογισμό της. Κάθε δείκτης έχει τη δική του 'αποστροφή στην ανισότητα' (inequality aversion) με αποτέλεσμα μια έρευνα να οδηγεί σε διαφορετικά συμπεράσματα για το ποιο είναι το επίπεδο της εισοδηματικής ανισότητας και πώς άλλαξε στη διάρκεια κάποιας περιόδου, ανάλογα με το ποιος δείκτης χρησιμοποιείται για τη μέτρησή της.

Για παράδειγμα, η μεταφορά ενός ποσού από την πιο πλούσια στην πιο φτωχή εισοδηματική ομάδα θα μειώσει περισσότερο ένα δείκτη εισοδηματικής ανισότητας που δίνει έμφαση στην αποφυγή ακραίων (πολύ χαμηλών ή πολύ ψηλών) εισοδημάτων παρά ένα άλλο δείκτη όπου όλες οι διαφορές στο εισόδημα μετρούν το ίδιο. Επίσης, υπάρχουν δείκτες που είναι περισσότερο ευαίσθητοι στις διαφορές στο εισόδημα από άλλους. Για παράδειγμα, ένας δείκτης εισοδηματικής ανισότητας που μετρά απλές διαφορές στο πραγματικό εισόδημα θα αυξηθεί περισσότερο όταν η απόκλιση μεταξύ δυο εισοδημάτων αυξηθεί από ότι ένας δείκτης που μετρά ποσοστιαίες διαφορές στο εισόδημα.

Επειδή το πόσο ανεπιθύμητη είναι η ανισότητα είναι υποκειμενική θέση, δεν είναι δυνατόν κάποιος να ισχυριστεί ότι ένας δείκτης ανισότητας είναι καλύτερος από κάποιον άλλο. Με άλλα λόγια δεν υπάρχει θέμα επιλογής μεταξύ ορθής και λανθασμένης μέτρησης της ανισότητας, αλλά επιλογή μεταξύ μέτρησης που δίνει περισσότερη έμφαση σε μια ή σε άλλη διάσταση της ανισότητας. Σε αυτό το δοκίμιο έχουν επιλεγεί να παρουσιαστούν δυο τρόποι μέτρησης της ανισότητας στην περιγραφική ανάλυση, ακριβώς για να φανεί το πόσο διαφορετικοί μπορεί να είναι δυο δείκτες και σε πόσο διαφορετικά συμπεράσματα μπορεί να μας οδηγήσουν.

1.4 Δομή του δοκιμίου

Η δομή του δοκιμίου έχει ως εξής: Στο Μέρος 2 παρατίθεται μια περιγραφική ανάλυση της ανισότητας με τους δυο τρόπους μέτρησης, στο Μέρος 3 παρουσιάζονται συνοπτικά τα αποτελέσματα που αναλύονται στο Παράρτημα όσον αφορά την ανισότητα μεταξύ των νοικοκυριών διαχρονικά, με διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά. Αυτή η ανάλυση δείχνει για ποιες ομάδες του πληθυσμού βελτιώνεται ή χειροτερεύει η θέση τους στην κατανομή του εισοδήματος, ή δεν παρουσιάζει καμία μεταβολή διαχρονικά. Στο Μέρος 4, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της οικονομετρικής ανάλυσης των χαρακτηριστικών που επηρεάζουν την ανισότητα, καθώς στο Μέρος 5 γίνεται μια σύγκριση του επιπέδου ανισότητας εισοδήματος με άλλες ευρωπαϊκές χώρες. Τέλος, το Μέρος 6 συνοψίζει τα συμπεράσματα.

2. ΑΝΙΣΟΤΗΤΑ ΣΕ ΑΠΛΕΣ ΚΑΙ ΠΟΣΟΣΤΙΑΙΕΣ ΔΙΑΦΟΡΕΣ

Στην παρούσα μελέτη παρουσιάζεται η διαχρονική εξέλιξη στην κατανομή του εισοδήματος στην Κύπρο με δύο διαφορετικές προσεγγίσεις, χρησιμοποιώντας απλές και ποσοστιαίες διαφορές στο εισόδημα³. Όπως ήδη έχουμε αναφέρει, η χρήση απλών διαφορών αντανακλά μεγαλύτερη αποστροφή στην εισοδηματική ανισότητα από ότι η χρήση ποσοστιαίων διαφορών. Για παράδειγμα, έστω ότι υπάρχουν δύο νοικοκυριά του ίδιου μεγέθους και σύνθεσης με εισόδημα 500ΛΚ και 1000ΛΚ μηνιαίως, αντίστοιχα. Αν στον επόμενο χρόνο το εισόδημά τους σε πραγματικές τιμές αυξηθεί σε 600 και 1150, αντίστοιχα, τότε σε απλές διαφορές η ανισότητα έχει αυξηθεί (η διαφορά στο πραγματικό εισόδημα αυξήθηκε από ΛΚ500 σε ΛΚ550) ενώ σε ποσοστιαίες διαφορές μειώθηκε (από 100% η ποσοστιαία διαφορά μειώθηκε σε 91,7%).

Στο πιο πάνω παράδειγμα φαίνεται ο υποκειμενικός χαρακτήρας της μέτρησης της ανισότητας. Κάποιος που θα υιοθετούσε την απλή διαφορά στο πραγματικό εισόδημα ως μέτρο της ανισότητας θα έλεγε ότι αυτή αυξήθηκε, ενώ κάποιος άλλος που θα υιοθετούσε την ποσοστιαία διαφορά στο πραγματικό εισόδημα θα έλεγε ότι η εισοδηματική ανισότητα μειώθηκε. Ωστόσο, κανένας από τους δύο τρόπους μέτρησης της ανισότητας δεν είναι καλύτερος από τον άλλο. Απλά, μια κοινωνία θα υιοθετούσε τον πρώτο ή το δεύτερο τρόπο αν είχε μεγαλύτερη ή μικρότερη αποστροφή στην εισοδηματική ανισότητα, αντίστοιχα.

Εδώ πρέπει να τονιστεί ότι διεθνώς έχει επικρατήσει η πρακτική της μέτρησης των εισοδηματικών διαφορών και της ανισότητας σε ποσοστιαίες μονάδες. Μια λογική εξήγηση είναι ότι η εφαρμογή ποσοστιαίων μονάδων έχει το πλεονέκτημα ότι επιτρέπει άμεσες συγκρίσεις μεταξύ χωρών με διαφορετικά νομίσματα, μεγέθη και βιοτικά επίπεδα. Ταυτόχρονα, όπως θα δούμε στη συνέχεια, η υιοθέτηση ποσοστιαίων μονάδων για τη μέτρηση της ανισότητας συνεπάγεται μειωμένη κοινωνική ευαισθησία στην εισοδηματική ανισότητα.

2.1 Ανισότητα σε απλές διαφορές του εισοδήματος

Στο Διάγραμμα 1 παρουσιάζεται η εισοδηματική ανισότητα για τα έτη 1985, 1991, 1997 και 2003, βασισμένη στις πραγματικές (σε τιμές 2003) διαφορές του εισοδήματος από το μέσο εισόδημα. Εδώ αξίζει να υπενθυμίσουμε ότι η έννοια του εισοδήματος σε

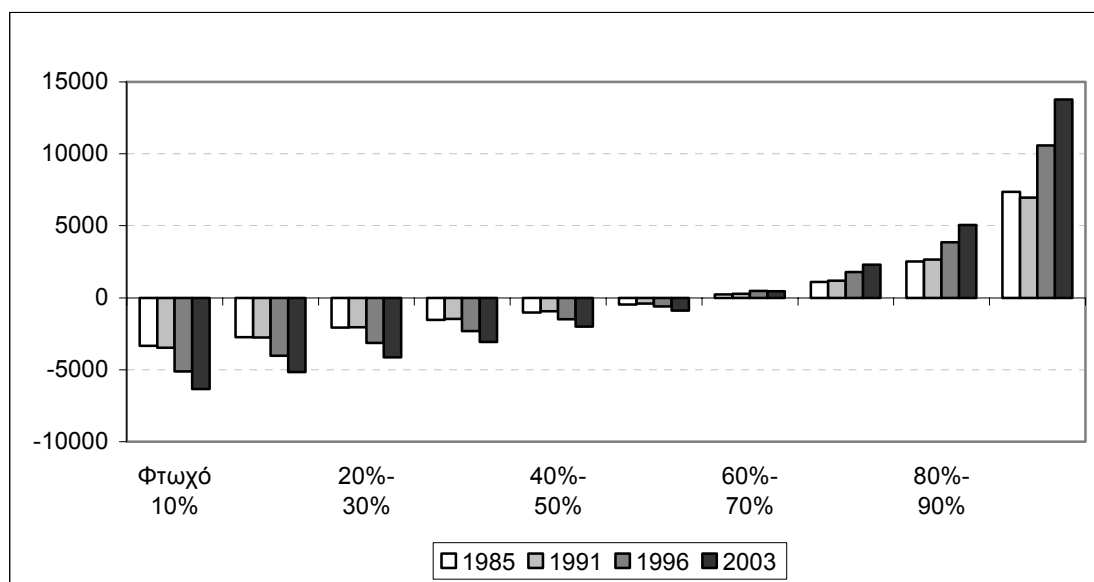
---

³ Τα μεγέθη του εισοδήματος στο μέρος της περιγραφικής στατιστικής του δοκιμίου έχουν αναπροσαρμοστεί βάση συντελεστών αναγωγής σε επίπεδο πληθυσμού (blowing-up factors) που έχει δώσει η Στατιστική Υπηρεσία.

όλη την ανάλυση του δοκιμίου αναφέρεται στο 'ισοδύναμο' εισόδημα, που λαμβάνει υπόψη το μέγεθος και την ηλικία των μελών του νοικοκυριού, όπως έχει οριστεί προηγουμένως.

Στη βάση των διαφορών που παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 1, φαίνεται καθαρά πως για τις περισσότερες εισοδηματικές ομάδες αυξήθηκε η ανισότητα το 2003 σε σύγκριση με τα προηγούμενα έτη. Τη μεγαλύτερη απόκλιση από το μέσο έχει το πλουσιότερο 10% του πληθυσμού. Αυξημένη απόκλιση από το μέσο παρουσιάζει επίσης και το φτωχότερο 10% του πληθυσμού. Με άλλα λόγια, από το 1991 η διαφορά μεταξύ του πραγματικού εισοδήματος των φτωχών και των πλουσίων στην Κύπρο αυξάνεται.

Διάγραμμα 1: Ανισότητα εισοδήματος κάθε εισοδηματικής ομάδας σε απλές διαφορές

Συγκεκριμένα:

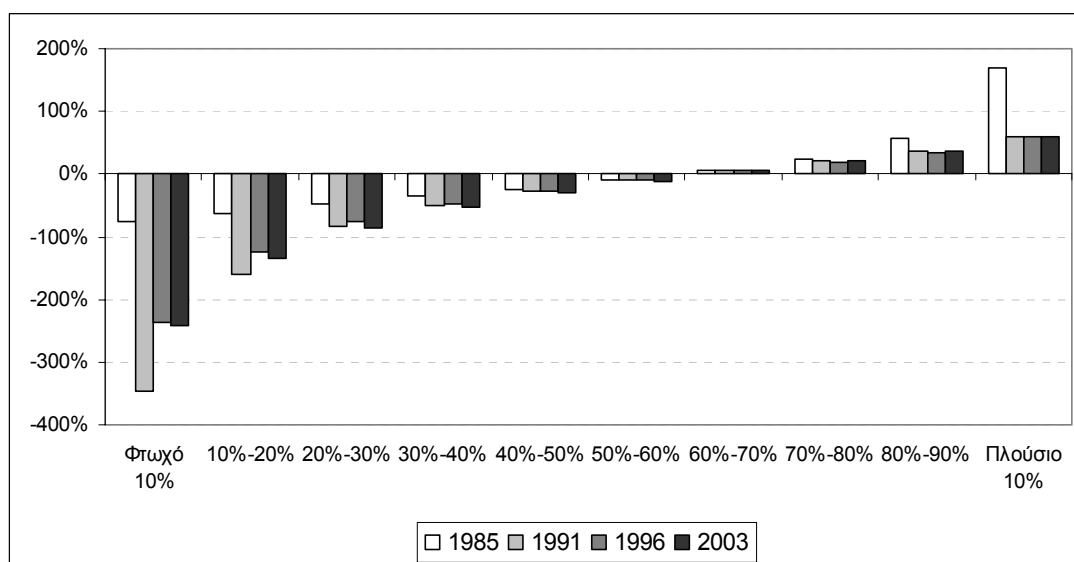
- Από το 1985 μέχρι το 1991 οι διαφορές μεταξύ του πραγματικού εισοδήματος όλων των κατηγοριών από το μέσο εισόδημα στον πληθυσμό παραμένουν σχεδόν αμετάβλητες.
- Από το 1991 μέχρι το 1997 η διαφορά του πραγματικού εισοδήματος των νοικοκυριών στο φτωχότερο 20-30% του πληθυσμού από το μέσο εισόδημα αυξάνεται αισθητά· όπως, επίσης, αυξάνεται αισθητά και η διαφορά του πραγματικού εισοδήματος των νοικοκυριών στο πλουσιότερο 20% του πληθυσμού από το μέσο εισόδημα.

- Η αλλαγή από το 1997 μέχρι το 2003 ακολουθεί την ίδια πορεία με την αλλαγή μεταξύ 1991 και 1997, και ανοίγει ακόμη περισσότερο την ψαλίδα στο πραγματικό εισόδημα των φτωχών και των πλουσίων.

2.2 Ανισότητα σε ποσοστιαίες διαφορές του εισοδήματος

Στο Διάγραμμα 2 η ανισότητα παρουσιάζεται σε ποσοστιαίες διαφορές στο εισόδημα, κάθε ομάδας από το μέσο (σε πραγματικές τιμές 2003). Εδώ η εικόνα είναι αντίθετη από ότι στο προηγούμενο διάγραμμα, αφού σε ποσοστιαίες διαφορές η ανισότητα δείχνει να μειώνεται το 2003 σε σχέση με τα προηγούμενα χρόνια.

Διάγραμμα 2: Ανισότητα εισοδήματος κάθε εισοδηματικής ομάδας σε ποσοστιαίες διαφορές

Συγκεκριμένα:

- Το 1985 και 1991 φαίνεται να υπήρχε ψηλότερη ανισότητα, εφόσον το 1996 παρατηρήθηκε αισθητή μείωση της ανισότητας σε όλες τις εισοδηματικές ομάδες.
- Η ανισότητα για το 2003, παρέμεινε σχεδόν στα ίδια επίπεδα με το 1996 με ελάχιστη αύξηση η οποία ήταν μικρότερη του 2-3% περίπου για τις περισσότερες εισοδηματικές ομάδες.
- Για τις φτωχότερες εισοδηματικές ομάδες, φαίνεται να βελτιώθηκε η θέση τους το 1996 και 2003 σε σχέση με το 1985 και 1991, ενώ χειροτέρευσε η θέση των ψηλότερων εισοδηματικών ομάδων, αφού η ποσοστιαία απόκλισή τους από το μέσο όρο έχει μειωθεί.

Τα πιο πάνω δείχνουν μια μετατόπιση του εισοδήματος από τις πλουσιότερες εισοδηματικές ομάδες προς τις φτωχές, ενώ πάλι οι μεσαίες φαίνεται να διατηρούνται σε σταθερά επίπεδα.

3. ΑΝΑΛΥΣΗ ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΟΜΑΔΩΝ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ

Η πιο πάνω ανάλυση δείχνει ότι δεν είναι δυνατόν να ισχυριστεί κανείς ότι βελτιώθηκε ή χειροτέρευσε η εισοδηματική ανισότητα στην Κύπρο χωρίς να αποφύγει να υιοθετήσει ένα μέτρο λιγότερο ή περισσότερο ανεκτικό στις διαφορές εισοδήματος μεταξύ πλουσίων και φτωχών.

Στη συνέχεια εξετάζουμε πώς έχει αλλάξει η θέση διαφόρων κοινωνικοοικονομικών ομάδων στην κατανομή του εισοδήματος, δηλαδή ποιων ομάδων έχει βελτιωθεί και ποιων έχει χειροτερεύσει η θέση σε σχέση με το μέσο εισόδημα. Και σε αυτήν την περίπτωση υπολογίζουμε τόσο τις πραγματικές (απλές) όσο και τις ποσοστιαίες διαφορές του εισοδήματος των ομάδων αυτών από το μέσο εισόδημα του πληθυσμού. Λεπτομέρειες για τα αποτελέσματα κάθε κοινωνικοοικονομικής ομάδας ξεχωριστά δίνονται στο Παράρτημα. Εδώ, απλά συνοψίζουμε τα βασικά συμπεράσματα (στον Πίνακα 1) που αφορούν την περίοδο 1991-2003.⁴

Όπως δείχνει ο Πίνακας 1, άσχετα με το ποιο μέτρο θα χρησιμοποιήσει κάποιος για να μετρήσει την εισοδηματική ανισότητα (δηλαδή, αυτό που βασίζεται στις πραγματικές εισοδηματικές διαφορές και είναι λιγότερο ανεκτικό στην ανισότητα ή αυτό που βασίζεται στις ποσοστιαίες εισοδηματικές διαφορές και είναι περισσότερο ανεκτικό στην ανισότητα) παρατηρείται πως για ορισμένες κοινωνικοοικονομικές ομάδες έχει βελτιωθεί η θέση τους στην κατανομή του εισοδήματος, ενώ για άλλες έχει χειροτερεύσει.

Συγκεκριμένα, αναφορικά με τη δημογραφική σύνθεση τα αποτελέσματα στον Πίνακα 1 συνοψίζονται ως εξής:

- Κατά μέσο όρο η θέση των νοικοκυριών ενός ατόμου (που δεν είναι συνταξιούχος) και των ζευγαριών χωρίς παιδιά έχει αναμφίβολα βελτιωθεί, με την έννοια ότι τόσο η πραγματική όσο και η ποσοστιαία θετική διαφορά του εισοδήματος τους από το μέσο εισόδημα του πληθυσμού έχει αυξηθεί.

---

⁴ Έχουμε αφήσει έξω την προηγούμενη περίοδο διότι (β) τα στοιχεία πριν το 1991/92 δεν είναι συγκρίσιμα με τα επόμενα χρόνια και (β) η αλλαγή στην κατανομή του εισοδήματος την πιο πρόσφατη περίοδο είναι περισσότερο ενδιαφέρουσα από πλευράς επικαιρότητας.

- Το αντίθετο ισχύει για τις μονογονεϊκές και τις πολύτεκνες οικογένειες των οποίων η θέση έχει αναμφίβολα χειροτερεύσει. Οι μονογονεϊκές οικογένειες το 2003 έπεσαν ΛΚ2805 (ή κατά 27,8%) και οι πολύτεκνες ΛΚ852 (ή κατά 3,8%) κάτω από το μέσο εισόδημα του πληθυσμού.
- Για τα νοικοκυριά που είναι ζευγάρι με ένα ή δύο παιδιά ή συνταξιούχοι δεν μπορεί κανείς να πει πώς έχει αλλάξει η θέση τους στην κατανομή του εισοδήματος, αφού με το ένα μέτρο (διαφορές στο πραγματικό εισόδημα) αυτή φαίνεται να έχει χειροτερεύσει ενώ με το περισσότερο ανεκτικό στην ανισότητα μέτρο των ποσοστιαίων διαφορών φαίνεται να έχει βελτιωθεί.

Κατηγοριοποιώντας τα νοικοκυριά ανάλογα με την ηλικία του αρχηγού τα αποτελέσματα στον Πίνακα 1 δείχνουν τις εξής αλλαγές μεταξύ 1991-2005:

- Κατά μέσο όρο η θέση των νοικοκυριών με αρχηγό ηλικίας μέχρι 30 ετών έχει αναμφίβολα βελτιωθεί. Σε μεγάλο βαθμό τα νοικοκυριά αυτά συμπίπτουν με αυτά ενός ατόμου (που δεν είναι συνταξιούχος) και με τα ζευγάρια χωρίς παιδιά που είδαμε πιο πάνω.
- Για τα υπόλοιπα νοικοκυριά φαίνεται ότι με μια αυστηρή θεώρηση της ανισότητας (σε πραγματικές διαφορές εισοδήματος) θα έλεγε κανείς ότι η θέση των νοικοκυριών με αρχηγό ηλικίας 31-60 ετών βελτιώθηκε και των νοικοκυριών με αρχηγό ηλικίας άνω των 60 έχει χειροτερεύσει. Αν όμως κάποιος υιοθετήσει πιο ανεκτική στάση απέναντι στην ανισότητα (σε ποσοστιαίες διαφορές εισοδήματος) θα έλεγε ότι έχει συμβεί ακριβώς το αντίθετο!

Η κατηγοριοποίηση των νοικοκυριών στον Πίνακα 1 σύμφωνα με τη μόρφωση του αρχηγού δείχνει τις εξής αλλαγές στην υπό εξέταση περίοδο:

- Έχει κατά μέσο όρο αναμφίβολα χειροτερεύσει η θέση των νοικοκυριών με αρχηγό που έχει πρωτοβάθμια ή δευτεροβάθμια μόρφωση, ενώ αυτών με αρχηγό αναλφάβητο μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει χειροτερεύσει η θέση τους μόνο στη βάση του αυστηρού κριτηρίου, αφού αυξήθηκε η αρνητική διαφορά τους από το μέσο εισόδημα του πληθυσμού.
- Η θέση των νοικοκυριών με αρχηγό τριτοβάθμιας μόρφωσης μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει βελτιωθεί στη βάση του αυστηρού κριτηρίου, δηλαδή αυξήθηκε η θετική διαφορά τους από το μέσο πραγματικό εισόδημα. Όμως, ως ποσοστό του μέσου εισοδήματος, η διαφορά αυτή μειώθηκε.

Τέλος, η κατηγοριοποίηση των νοικοκυριών με άλλα κριτήρια στον Πίνακα 1 δείχνει ότι σύμφωνα και με τα δύο κριτήρια μεταξύ 1991-2003:

- έχει χειροτερεύσει η θέση των νοικοκυριών που ζουν στις αγροτικές περιοχές,
- έχει βελτιωθεί η θέση των εργαζομένων και χειροτερεύσει των ανέργων, και
- έχει βελτιωθεί η θέση των δημοσίων υπαλλήλων και χειροτερεύσει των αυτοεργοδοτούμενων και ιδιωτικών υπαλλήλων.

Πίνακας 1: Μεταβολή της θέσης των νοικοκυριών στην κατανομή του εισοδήματος

<i>Ομάδα νοικοκυριών</i>	<i>Αλλαγή στην απόκλιση από το μέσο πραγματικό εισόδημα</i>		<i>Συμπέρασμα</i>
	<i>Λίρες Κύπρου (2003)</i>	<i>Ποσοστιαία</i>	
Δημογραφική σύνθεση			
Νοικοκυριό 1 ατόμου	658	2,0	Βελτίωση
Μονογονεϊκές	-2805	-27,8	Χειροτέρευση
Ζευγάρι χωρίς παιδιά	1730	8,6	Βελτίωση
Ζευγάρι με 1 ή 2 παιδιά	381	-3,2	
Ζευγάρι με 3+ παιδιά	-852	-3,8	Χειροτέρευση
Ζευγάρι συνταξιούχων	-502	18,0	
Μόνος συνταξιούχος	-1702	14,7	
Άλλοι	-208	11,2	
Ηλικία αρχηγού			
Ηλικία μέχρι 30 ετών	1477	11,7	Βελτίωση
Ηλικία από 31-45 ετών	77	-3,9	
Ηλικία από 46-60 ετών	664	-3,5	
Ηλικία από 61-75 ετών	-207	11,1	
Ηλικία πάνω από 76	-2200	3,7	
Μόρφωση αρχηγού			
Αναφάβητος	-1738	12,1	
Δημοτική	-1708	-6,5	Χειροτέρευση
Δευτεροβάθμια	-712	-14,2	Χειροτέρευση
Κολλεγιακή	445	-16,0	
Πανεπιστημιακή	3196	-2,5	
Τοποθεσία διαμονής			
Αστικές περιοχές	403	-0,7	
Αγροτικές περιοχές	-938	-0,2	Χειροτέρευση
Απασχόληση αρχηγού			
Εισοδηματίας	599	-12,3	
Συνταξιούχος	-725	16,5	
Μη ενεργό μέλος	-267	-13,6	Χειροτέρευση
Εργαζόμενος	796	1,9	Βελτίωση
Άνεργος	-863	-1,3	Χειροτέρευση
Επάγγελμα αρχηγού			
Εργοδότης	521	-15,3	
Αυτοεργοδοτούμενος	-1155	-4,4	Χειροτέρευση
Δημόσιος υπάλληλος	1666	10,8	Βελτίωση
Ιδιωτικός υπάλληλος	-361	-2,1	Χειροτέρευση

4. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΕΤΡΙΚΗΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ

Από την περιγραφική ανάλυση που συνοψίζεται στον Πίνακα 1 διαμορφώνεται μια εικόνα για το πώς έχει αλλάξει η θέση των νοικοκυριών, ταξινομημένων με διάφορα κριτήρια, στην κατανομή του εισοδήματος. Αυτό δίνει κάποιες κατευθύνσεις πολιτικής, όπως την ανάγκη στήριξης των μονογονεϊκών και πολύτεκνων νοικοκυριών, των νοικοκυριών που ζουν σε αγροτικές περιοχές και των ανέργων.

Όμως, όπως ήδη έχει λεχθεί στην εισαγωγή του δοκιμίου, η περιγραφική ανάλυση της ανισότητας ανάμεσα στα χαρακτηριστικά των νοικοκυριών δυνατόν να μην αφήνει χρήσιμες πληροφορίες να έρθουν στην επιφάνεια διότι είναι μονοδιάστατη, με την έννοια ότι βλέπει το πρόβλημα της ανισότητας μονοδιάστατα. Για παράδειγμα, δεν μπορεί να ξεχωρίσει κανείς αν η βελτίωση της θέσης όσων έχουν τριτοβάθμια μόρφωση οφείλεται πράγματι στα ακαδημαϊκά τους προσόντα ή στο ότι αυτά τα άτομα τείνουν να είναι σχετικά νεαρής ηλικίας που δεν έχουν ακόμη παιδιά. Επίσης, δεν μπορεί κανείς να ξεχωρίσει κατά πόσο η επιδείνωση της θέσης των ανέργων είναι πράγματι λόγω της αύξησης των απολαβών αυτών που εργάζονται σε σχέση με την αύξηση των ανεργιακών επιδομάτων ή αυτό οφείλεται στο ότι έχουν αλλάξει τα δημογραφικά και άλλα χαρακτηριστικά του ανέργου το 2003 σε σχέση με τον άνεργο του 1991.

Για να απαντήσουμε ερωτήματα όπως τα πιο πάνω ή, πιο συγκεκριμένα, για δούμε πώς τα επιμέρους δημογραφικά και άλλα χαρακτηριστικά συνδέονται με τη θέση των νοικοκυριών στην κατανομή του εισοδήματος, χρησιμοποιούμε την οικονομετρική ανάλυση. Με άλλα λόγια, οι εκτιμήσεις που προκύπτουν από την οικονομετρική ανάλυση δεν αφήνουν να αιωρούνται ερωτήματα όπως τα πιο πάνω για τη σχέση κάποιου χαρακτηριστικού με τη θέση του νοικοκυριού στην κατανομή του εισοδήματος, δεδομένου ότι η σχέση αυτή ισχύει όταν τα υπόλοιπα χαρακτηριστικά παραμένουν σταθερά.

Τα αποτελέσματα της οικονομετρικής ανάλυσης, που στηρίζονται στα στοιχεία του 2003, καταγράφονται στον Πίνακα 2. Οι εκτιμήσεις έγιναν με τη μέθοδο της γραμμικής παλινδρόμησης, θέτοντας ως εξαρτημένη μεταβλητή την ποσοστιαία απόκλιση του εισοδήματος από το μέσο για το έτος 2003.⁵ Στον Πίνακα 2, παρουσιάζουμε μόνο τις εκτιμήσεις που είναι αξιόπιστες (στατιστικά σημαντικές σε επίπεδο πιθανότητας 95%).

---

⁵ Η εκτίμηση του μοντέλου γίνεται θέτοντας ως εξαρτημένη μεταβλητή τις ποσοστιαίες διαφορές μόνο για το λόγο ότι τα χαρακτηριστικά που συνδέονται με την ποσοστιαία απόκλιση επηρεάζουν ανάλογα και την απλή απόκλιση του εισοδήματος από το μέσο όρο.

Λόγω του γεγονότος ότι οι ποσοστιαίες αποκλίσεις των εισοδημάτων από το μέσο όρο μπορεί να είναι είτε θετικές είτε αρνητικές, οι συντελεστές των μεταβλητών που εκτιμώνται πρέπει να κρίνονται με βάση το μέγεθος τους και όχι με βάση το πρόσημό τους. Επομένως, ένα χαρακτηριστικό με μεγάλο συντελεστή, είτε θετικό είτε αρνητικό, συνδέεται περισσότερο με την ανισότητα σε σύγκριση με ένα μικρό συντελεστή, αφού η παρουσία του στο νοικοκυριό τείνει να μεγαλώσει το χάσμα του εισοδήματος του από το μέσο όρο.

Τα χαρακτηριστικά στον Πίνακα 2, είναι κατηγοριοποιημένα σε δύο στήλες. Η πρώτη δείχνει τα χαρακτηριστικά που οδηγούν σε μεγαλύτερη ανισότητα επειδή αυξάνουν το εισόδημα και το απομακρύνουν προς τα πάνω σε σχέση με το μέσο όρο. Η δεύτερη στήλη δείχνει τα χαρακτηριστικά που επίσης οδηγούν σε μεγαλύτερη ανισότητα, όμως αυτή τη φορά επειδή απομακρύνουν προς τα κάτω το εισόδημα από το μέσο όρο. Σε κάθε στήλη τα χαρακτηριστικά κατατάσσονται ανάλογα με το βαθμό επίδρασης που εκτιμάται ότι έχουν στην ανισότητα, ξεκινώντας με αυτό που έχει τη μεγαλύτερη επίδραση.

Ξεκινώντας από τα χαρακτηριστικά που αυξάνουν την ανισότητα επειδή απομακρύνουν το εισόδημα πάνω από το μέσο όρο, τη μεγαλύτερη επίδραση φαίνεται να έχει το επίπεδο μόρφωσης. Συγκεκριμένα:

- Νοικοκυριά των οποίων ο αρχηγός είναι απόφοιτος πανεπιστημίου έχουν εισόδημα 61.7% υψηλότερο του μέσου σε σχέση με το νοικοκυριό βάση του οποίου γίνεται η σύγκριση, που είναι αυτό με αρχηγό δημοτικής μόρφωσης. Το να είναι η/ο σύζυγος, επίσης, τριτοβάθμιας μόρφωσης διευρύνει περισσότερο αυτό το χάσμα (κατά 58,4% αν είναι απόφοιτη/ος πανεπιστημίου και κατά 36,4% αν είναι απόφοιτη/ος κολλεγίου).
- Νοικοκυριά των οποίων ο αρχηγός έχει συμπληρώσει κολλεγιακή και αυτών των οποίων ο αρχηγός έχει συμπληρώσει δευτεροβάθμια μόρφωση έχουν, αντίστοιχα, εισόδημα 34,3% και 25,6% ψηλότερο του μέσου σε σχέση με νοικοκυριά των οποίων ο αρχηγός είναι δημοτικής μόρφωσης.

Στατιστικά αξιόπιστα, αλλά σε μικρότερη κλίμακα, προσθέτει στην εισοδηματική ανισότητα αν ο αρχηγός του νοικοκυριού είναι ηλικίας 46-60 ετών (αυξάνει την ποσοστιαία απόκλιση του εισοδήματος από το μέσο όρο κατά 9.3%), και αν το νοικοκυριό διαμένει σε αστική περιοχή (προσθέτει στην ποσοστιαία απόκλιση του εισοδήματος 4.8%).

Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά που αυξάνουν την ανισότητα επειδή απομακρύνουν το εισόδημα κάτω από το μέσο όρο, τη μεγαλύτερη επίδραση φαίνεται να έχει η θέση του αρχηγού του νοικοκυριού στην αγορά εργασίας. Συγκεκριμένα:

- Νοικοκυριά των οποίων ο αρχηγός δεν συμμετέχει στην αγορά εργασίας ή είναι συνταξιούχος έχουν εισόδημα 70,1% και 58,2% κάτω του μέσου όρου, αντίστοιχα, ενώ νοικοκυριά των οποίων ο αρχηγός είναι άνεργος έχουν εισόδημα 51,1% κάτω του μέσου.
- Επίσης, νοικοκυριά των οποίων ο αρχηγός είναι αυτοεργοδοτούμενος, εισοδηματίας⁶ ή ιδιωτικός υπάλληλος έχουν εισόδημα 39,0%, 35,4% και 32,8% κάτω του μέσου όρου, αντίστοιχα, σε σύγκριση με νοικοκυριά των οποίων ο αρχηγός είναι εργοδότης (ή δημόσιος υπάλληλος).

Πίνακας 2: Ποσοστιαία επίδραση στην απόκλιση του εισοδήματος από το μέσο όρο

<i>Χαρακτηριστικά με θετική απόκλιση από το μέσο εισόδημα</i>	<i>% απόκλιση</i>	<i>Χαρακτηριστικά με αρνητική απόκλιση από το μέσο εισόδημα</i>	<i>% απόκλιση</i>
Πανεπιστημιακή μόρφωση αρχηγού	61,7	Αρχηγός μη ενεργό μέλος	70,1
Πανεπιστημιακή μόρφωση συζύγου	58,4	Αρχηγός συνταξιούχος	58,2
Κολλεγιακή μόρφωση συζύγου	36,4	3 παιδιά	53,9
Κολλεγιακή μόρφωση αρχηγού	34,3	4 ή περισσότερα παιδιά	53,4
Δευτεροβάθμια μόρφωση συζύγου	25,6	Αρχηγός άνεργος	51,1
Πρόσθετος αριθμός εργαζομένων	21,2	2 παιδιά	42,1
Δευτεροβάθμια μόρφωση αρχηγού	14,9	Αρχηγός αυτοεργοδοτούμενος	39,0
Ηλικία αρχηγού από 46-60 ετών	9,3	Αρχηγός εισοδηματίας	35,4
Εγκατάσταση σε αστική περιοχή	4,8	Αρχηγός ιδιωτικός υπάλληλος	32,8
		1 παιδί	27,9
		Ηλικία αρχηγού πάνω από 76 ετών	17,4
		Γυναίκα αρχηγός	13,1
		Αριθμός ενηλίκων	8,3

Μια άλλη κατηγορία χαρακτηριστικών που αυξάνουν την ανισότητα απομακρύνοντας το εισόδημα κάτω από το μέσο όρο είναι τα δημογραφικά. Συγκεκριμένα:

- Νοικοκυριά με 4 ή περισσότερα, 3, 2 ή 1 παιδιά έχουν εισόδημα 53,9%, 53,4%, 42,1% και 27,9% κάτω του μέσου όρου, αντίστοιχα, σε σύγκριση με νοικοκυριά χωρίς παιδιά.

⁶ Εισοδηματίες είναι άτομα που έχουν εισόδημα όχι από εργασία (π.χ. ενοίκια).

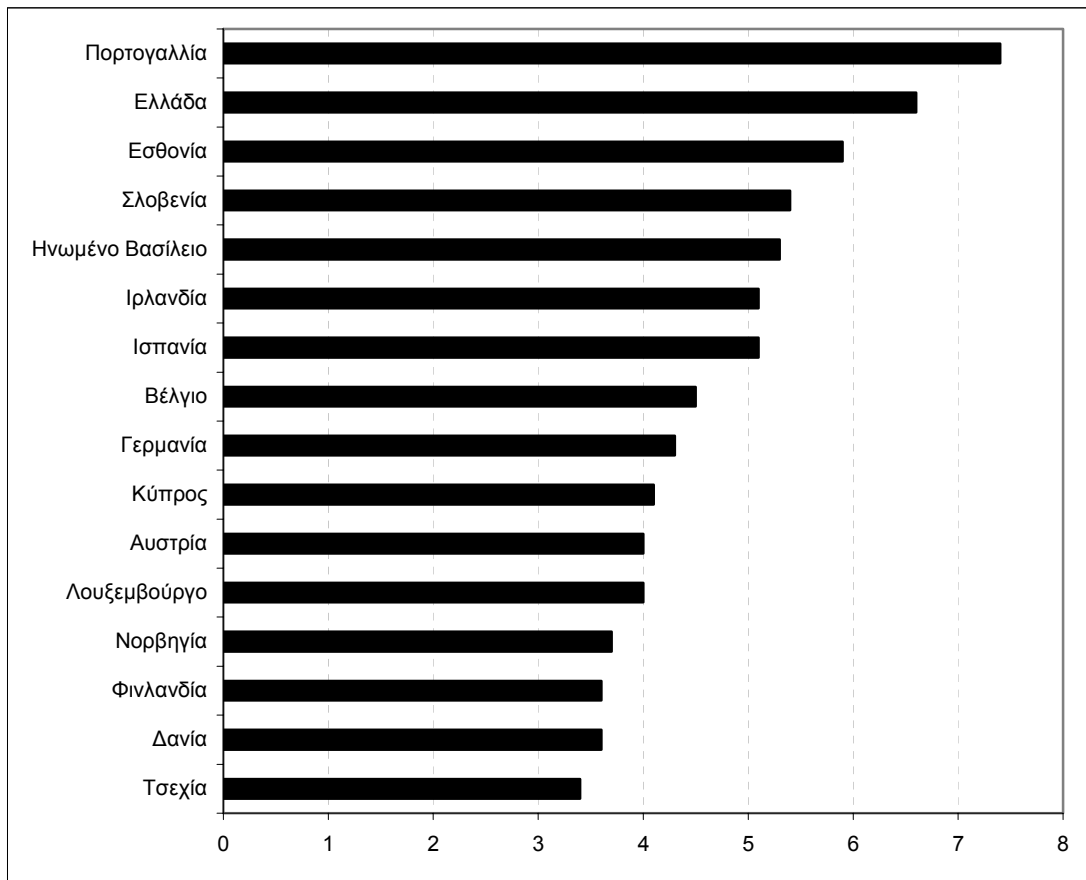
- Νοικοκυριά των οποίων ο αρχηγός είναι ηλικίας άνω των 75 ετών, έχουν εισόδημα 17,4% κάτω του μέσου όρου, ενώ των νοικοκυριών που αρχηγός είναι γυναίκα το εισόδημα είναι 13,1% κάτω από το μέσο όρο.
- Τέλος, για κάθε ενήλικα που προστίθεται στο νοικοκυριό, αυξάνεται προς τα κάτω η απόκλιση του εισοδήματος του νοικοκυριού από το μέσο όρο κατά 8,3%.

5. ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΜΕ ΑΛΛΕΣ ΧΩΡΕΣ ΤΗΣ ΕΕ

Έχουμε τονίσει κατ' επανάληψη σε αυτό το δοκίμιο πως το πόσο μεγάλη είναι η εισοδηματική ανισότητα σε μια χώρα (ή μια συγκεκριμένη περίοδο), εξαρτάται από το δείκτη που έχει επιλεγεί για τη μέτρησή της. Η ΕΕ έχει επιλέξει ένα σχετικά απλοϊκό μέτρο της εισοδηματικής ανισότητας, το λόγο του εισοδήματος που έχει το πλουσιότερο 20% προς το εισόδημα που έχει φτωχότερο 20% των νοικοκυριών (income quintile share ratio), δηλαδή πόσες φορές περισσότερο εισόδημα έχει το πλουσιότερο σε σύγκριση με το φτωχότερο 20% των νοικοκυριών. Όσο πιο μεγάλος είναι ο λόγος αυτός τόσο πιο μεγάλη είναι η εισοδηματική ανισότητα.

Το Διάγραμμα 3 παρουσιάζει το λόγο του εισοδήματος που έχει το πλουσιότερο 20% προς το εισόδημα που έχει φτωχότερο 20% των νοικοκυριών για τις χώρες της ΕΕ. Τα στοιχεία αφορούν το 2003, αφού είναι και η πιο πρόσφατη χρονιά για την οποία υπάρχουν δεδομένα και για την Κύπρο από την Eurostat.

Διάγραμμα 3: Το εισόδημα του πλουσιότερου 20% σε σχέση με το φτωχότερο 20% του πληθυσμού (2003)*

Πηγή: Eurostat, Long-term Indicators, Structural Indicators, Social Cohesion, electronic format:
<http://europa.eu.int/comm/eurostat/structuralindicators>

Όπως δείχνει το Διάγραμμα 3, στην Κύπρο το πλουσιότερο 20% του πληθυσμού έχει 4,1 φορές περισσότερο εισόδημα από το εισόδημα του φτωχότερου 20%. Με αυτό το δεδομένο, η Κύπρος δεν συγκαταλέγεται ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ με τη μεγαλύτερη ανισότητα στην κατανομή του εισοδήματος. Από την άλλη, υστερεί σε σύγκριση με χώρες όπως η Τσεχία, η Δανία, η Φινλανδία και η Νορβηγία, όπου το πλουσιότερο 20% του πληθυσμού έχει μόνο 3,4-3,7 φορές περισσότερο εισόδημα από το εισόδημα του φτωχότερου 20%.

Οι χώρες που σύμφωνα με το μέτρο που χρησιμοποιείται στο Διάγραμμα 3 παρουσιάζουν την υψηλότερη εισοδηματική ανισότητα, είναι η Πορτογαλία και η Ελλάδα, όπου το πλουσιότερο 20% του πληθυσμού έχει, αντίστοιχα, 7,4 και 6,6 φορές περισσότερο εισόδημα από το φτωχότερο 20% του πληθυσμού.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η ανάλυση της εισοδηματικής ανισότητας είναι ένα σημαντικό θέμα για κάθε χώρα που ενδιαφέρεται για την ευημερία όλων των πολιτών της. Ταυτόχρονα, είναι ένα θέμα για το οποίο προκύπτουν συχνά διαφωνίες γιατί ο κάθε ένας έχει διαφορετική άποψη για το πόσο ίση πρέπει να είναι η κατανομή του εισοδήματος και δεν είναι δυνατόν κάποιος να ισχυριστεί ότι η δική του είναι πιο σωστή από κάποια άλλη άποψη. Αυτή η υποκειμενικότητα στην αντιμετώπιση της εισοδηματικής ανισότητας αντανακλά και στον τρόπο που μετριέται, με αποτέλεσμα να υπάρχουν πολλοί δείκτες εισοδηματικής ανισότητας, χωρίς κανέναν να μπορεί να ισχυριστεί ότι ένας από αυτούς είναι πιο κατάλληλος από κάποιο άλλο. Το μόνο που μπορεί να πει είναι πόσο μεγάλη αποστροφή στην ανισότητα έχει κάποιος δείκτης και σε ποιο βαθμό επηρεάζεται από ακραίες διαφορές στο εισόδημα.

Σε αυτό το δοκίμιο έχουν παρουσιαστεί δύο τρόποι μέτρησης της ανισότητας, στο μέρος που συγκρίνεται η διαχρονική αλλαγή στην ανισότητα μεταξύ των νοικοκυριών στην Κύπρο μεταξύ 1985 και 2003. Ο ένας τρόπος μετρά τη διαφορά του πραγματικού (δηλαδή, σε σταθερές τιμές) εισοδήματος του νοικοκυριού (πιο συγκεκριμένα, του μέσου εισοδήματος μιας ομάδας νοικοκυριών) από το μέσο συνολικό εισόδημα. Αυτός ο τρόπος ενσωματώνει μια σχετικά μεγάλη αποστροφή στην ανισότητα με την έννοια ότι κάθε διεύρυνση στη ψαλίδα που χωρίζει δύο εισοδήματα θεωρείται ότι αυξάνει την ανισότητα, έστω και αν ποσοστιαία αυτή η διεύρυνση είναι πιο μικρή από ότι ήταν προηγουμένως. Ο δεύτερος τρόπος εκφράζει αυτή τη διαφορά ως ποσοστό του μέσου συνολικού εισοδήματος και ενσωματώνει μια σχετικά μικρή αποστροφή στην ανισότητα για τον αντίθετο λόγο από το πρώτο μέτρο. Δηλαδή, θεωρεί ότι άμα μειωθεί η ποσοστιαία διαφορά μεταξύ δύο εισοδημάτων έχει μειωθεί η ανισότητα, έστω και αν αυτό συνεπάγεται ότι η αγοραστική δύναμη που χωρίζει τα δυο εισοδήματα είναι τώρα πιο μεγάλη από ότι ήταν πριν.

Τα αποτελέσματα της περιγραφικής ανάλυσης μας δείχνουν ότι στο σύνολο του πληθυσμού δεν είναι δυνατόν να πει κάποιος με βεβαιότητα ότι η εισοδηματική ανισότητα στην Κύπρο αυξήθηκε ή μειώθηκε μεταξύ 1985 και 2003. Στη βάση μιας αυστηρής αποστροφής της ανισότητας που στηρίζεται στις απλές διαφορές των εισοδημάτων, η ανισότητα αυξήθηκε. Αντίθετα, υιοθετώντας μια περισσότερο ανεκτική στάση έναντι της ανισότητας που στηρίζεται στις ποσοστιαίες διαφορές των εισοδημάτων, η ανισότητα μειώθηκε.

Παρόλα αυτά, η περιγραφική ανάλυση μας έδειξε ότι υπάρχουν ορισμένες κατηγορίες νοικοκυριών για τις οποίες κάποιος μπορεί να πει με βεβαιότητα ότι η θέση τους στην κατανομή του εισοδήματος έχει χειροτερεύσει, με την έννοια ότι αυτό το συμπέρασμα

δεν επηρεάζεται από το ποιο από τα δύο μέτρα θα χρησιμοποιηθεί για την μέτρησή της. Αυτά τα νοικοκυριά είναι οι μονογονεϊκές και πολύτεκνες οικογένειες και όσα έχουν αρχηγό συνταξιούχο (κυρίως άνω των 75), καθώς και αυτά που ο αρχηγός τους δεν έχει πάνω από πρωτοβάθμια εκπαίδευση ή/και είναι άνεργος ή εργάζεται ως ιδιωτικός υπάλληλος ή αυτοεργοδοτούμενος (αντί εργοδότης ή/και δημόσιος υπάλληλος).

Στη συνέχεια χρησιμοποιείται οικονομετρική ανάλυση για να φανεί ποια χαρακτηριστικά συνδέονται περισσότερο με την εισοδηματική ανισότητα. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι ανάμεσα στα χαρακτηριστικά που συνδέονται με αύξηση της ανισότητας επειδή σπρώχνουν προς τα πάνω το εισόδημα του νοικοκυριού είναι κατά κύριο λόγο η μόρφωση (του αρχηγού και της συζύγου). Από την άλλη, ανάμεσα στα χαρακτηριστικά που συνδέονται με την ανισότητα διότι σπρώχνουν το εισόδημα του νοικοκυριού προς τα κάτω, παρουσιάζονται ως πιο σημαντικά η θέση του αρχηγού στην αγορά εργασίας (μη συμμετοχή, ανεργία και συνταξιοδότηση) και ο αριθμός των παιδιών στην οικογένεια.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι κάποιο χαρακτηριστικό του νοικοκυριού ή των μελών του που συνδέεται με την ανισότητα δεν σημαίνει ότι την προκαλεί. Τα αίτια της ανισότητας ανάγονται σε πιο βαθιές ταξικές και κοινωνικές διαφορές από αυτές που έχουν αναλυθεί σε αυτό το δοκίμιο. Ταυτόχρονα, οι εκτιμήσεις που προκύπτουν από την περιγραφική και οικονομετρική ανάλυση του δοκιμίου δείχνουν κατευθύνσεις προς τις οποίες θα μπορούσε να κινηθεί η πολιτεία για καταπολέμηση των γενεσιουργών αιτιών που συνδέονται με την ανισότητα. Για παράδειγμα, φαίνεται ότι πολιτικές που παρέχουν ίσες ευκαιρίες μόρφωσης είναι δυνατό να οδηγήσουν σε μείωση της εισοδηματικής ανισότητας. Επίσης, ανάλογα αποτελέσματα φαίνεται ότι μπορούν να έχουν και μέτρα για προώθηση ίσων ευκαιριών πρόσβασης στην αγορά εργασίας (όπως είναι διευκολύνσεις μονογονεϊκών οικογενειών, καταπολέμηση διακρίσεων εναντίον των γυναικών κλπ).

Τέλος, από τα αποτελέσματά μας προκύπτει ότι η εισοδηματική ανισότητα μπορεί να μειωθεί με μέτρα που στοχεύουν τις πολύτεκνες οικογένειες με χαμηλά εισοδήματα και αυτές που στηρίζονται στο σύστημα κοινωνικής προστασίας, όπως οι συνταξιούχοι, οι χρόνια άρρωστοι/ανάπηροι και οι άνεργοι. Αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα αύξηση των κρατικών παροχών, που μακροχρόνια διατηρεί τα νοικοκυριά αυτά έξω από τον κοινωνικό ιστό, αλλά μέτρα που τα διευκολύνει να αυξήσουν το εισόδημά τους συμμετέχοντας με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στην παραγωγική διαδικασία.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Atkinson, A., 1970, 'On the Measurement of Inequality', *Journal of Economic Theory* 2, 244-263.

Cowell, F., 2000, 'Measurement of Inequality', in: Atkinson, A.B. and Bourguignon, F., (eds), 2000, *Handbook of Income Distribution*, Elsevier Science, B.V., Amsterdam, pp. 87-166.

Kaplow, L., 1993, 'Why Measure Inequality?', Working Paper 9342, NBER Working Paper Series.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: Ανισότητα και χαρακτηριστικά των νοικοκυριών

Π.1 Δημογραφική σύνθεση

Στα Διαγράμματα 5 και 6 που ακολουθούν, τα νοικοκυριά χωρίζονται σε οκτώ κατηγορίες ανάλογα με τα δημογραφικά τους: νοικοκυριό ενός ατόμου, μονογονεϊκές οικογένειες, ζευγάρι χωρίς παιδιά, ζευγάρι με 1 ή 2 παιδιά, ζευγάρι με περισσότερα από 3 παιδιά, ζευγάρι συνταξιούχων χωρίς παιδιά, μόνος συνταξιούχος και ζευγάρι συνταξιούχων που δεν ζουν μόνοι⁷, ονομαζόμενοι σαν «άλλοι». Παρουσιάζονται πιο κάτω οι διαφορές του εισοδήματος από το μέσο, σε απλούς και απόλυτους όρους, για κάθε κατηγορία.

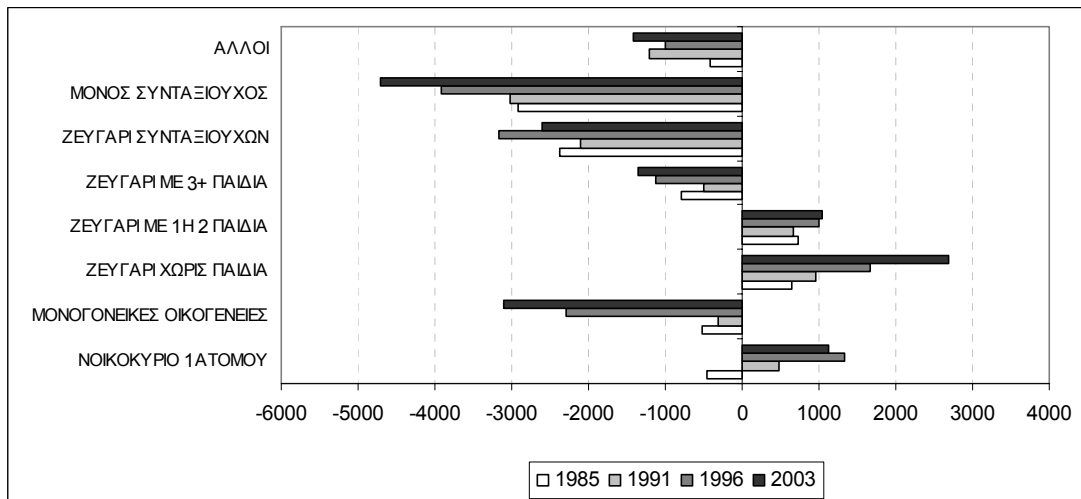
- Τα νοικοκυριά ενός ατόμου, σε απλές διαφορές ενώ είχαν εισόδημα κάτω του μέσου το 1985, στη συνέχεια η απόκλιση αυτή μετατράπηκε σε θετική, γεγονός που υποδηλώνει πως βελτιώθηκε σημαντικά η θέση τους στην κατανομή του εισοδήματος. Χρησιμοποιώντας ποσοστιαίες διαφορές, φαίνεται ότι βελτιώνεται δραματικά η θέση της κατηγορίας αυτής στην κατανομή εισοδήματος μεταξύ 1985 και 1991, όταν από εισόδημα το οποίο ήταν κατά -10.4% μικρότερο του μέσου εμφανίζονται με εισόδημα κατά 10.6% μεγαλύτερο. Συνεπώς και με τους δύο τρόπους μέτρησης παρουσιάζεται η ίδια εικόνα, αφού το εισόδημα της κατηγορίας αυτής από το μέσο μειώνεται μέχρι το 1996 και ακολούθως αυξάνεται.
- Οι μονογονεϊκές οικογένειες με βάση τις απλές διαφορές έχουν εισόδημα κατά πολύ μικρότερο του μέσου καθώς η διαφορά αυτή ολοένα αυξάνεται, χειροτερεύοντας τη θέση τους στην κατανομή του εισοδήματος. Τα αποτελέσματα με ποσοστιαίες διαφορές συμφωνούν με αυτά που στηρίζονται στις απλές διαφορές του εισοδήματος καθώς δείχνουν τη διαχρονική επιδείνωση της θέσης των μονογονεϊκών νοικοκυριών στην κατανομή του εισοδήματος. Η ποσοστιαία διαφορά του εισοδήματος των μονογονεϊκών οικογενειών από το μέσο είναι γύρω στο -10% μέχρι το 1991, όμως στη συνέχεια ξεπερνά το -30% το 1996 και φτάνει σχεδόν στο -38% το 2006.
- Με βάση τις απλές διαφορές, τα ζευγάρια χωρίς παιδιά έχουν εισόδημα πολύ μεγαλύτερο του μέσου καθώς η διαφορά αυτή αυξάνεται σημαντικά με την πάροδο του χρόνου, βελτιώνοντας συνεχώς τη θέση τους στην κατανομή του εισοδήματος, σε απλούς όρους. Το ίδιο ισχύει και για τα αποτελέσματα μέτρησης της ανισότητας με βάση τις ποσοστιαίες διαφορές, αφού το 1985 τα ζευγάρια χωρίς παιδιά είχαν εισόδημα σχεδόν 15% μεγαλύτερο του μέσου. Στη συνέχεια η θέση τους βελτιώνεται ακόμη περισσότερο (η ποσοστιαία διαφορά του εισοδήματος τους από το μέσο αυξήθηκε κατά 6% το 1991).
- Όσον αφορά τα ζευγάρια με 1 ή 2 παιδιά, με απλές διαφορές έχουν εισόδημα μεγαλύτερο του μέσου, διαφορά η οποία αυξάνεται διαχρονικά. Μεγαλύτερο εισόδημα σε σχέση με το μέσο παρουσιάζει η ίδια κατηγορία λαμβάνοντας υπόψη και τις ποσοστιαίες διαφορές, παράλα αυτά όμως η ποσοστιαία διαφορά εμφανίζεται να μειώνεται με τον καιρό καθώς το 1985 η κατηγορία αυτή είχε εισόδημα 16.5% μεγαλύτερο του μέσου και τα επόμενα χρόνια η διαφορά αυτή να μειώνεται κατά 1-2% κάθε χρονιά.
- Τα πολύτεκνα νοικοκυριά (με 3 ή περισσότερα παιδιά) έχουν κάπως χαμηλότερο εισόδημα από το μέσο, ενώ η αρνητική αυτή διαφορά έχει αυξητική τάση χειροτερεύοντας τη θέση τους στην κατανομή του εισοδήματος μετά το 1991, με βάση τις απλές διαφορές. Λαμβάνοντας υπόψη τα αποτελέσματα που προκύπτουν με τις ποσοστιαίες διαφορές από το μέσο, το εισόδημα των πολύτεκνων νοικοκυριών κυμαίνεται περίπου στο 17%-18% κάτω του μέσου, χωρίς να παρουσιάζει σημαντικές διαχρονικές αλλαγές.

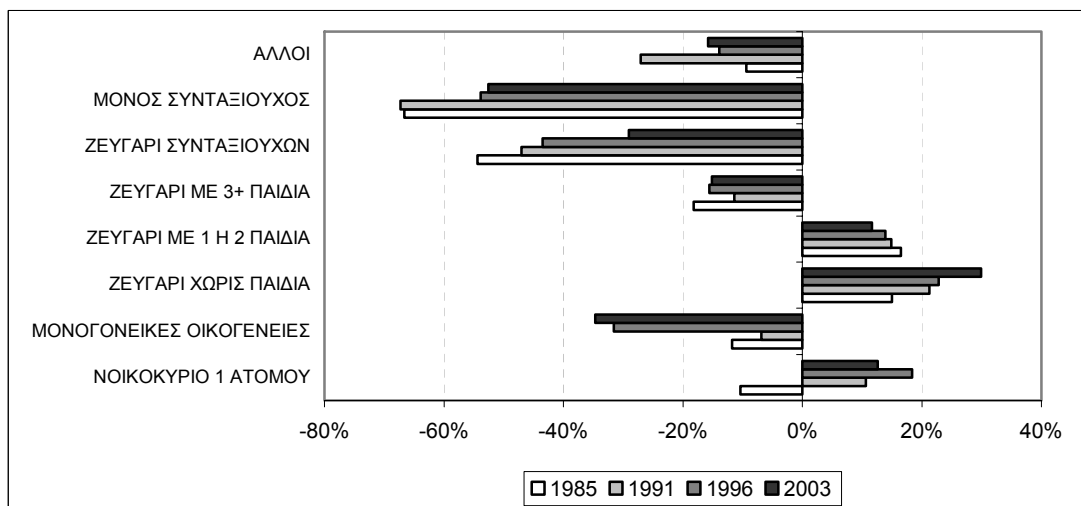
⁷ Το ζευγάρι συνταξιούχων μπορεί να ζει είτε με τα ενήλικα παιδιά του, είτε με οικιακές βοηθούς.

- Τα ζευγάρια συνταξιούχων με απλές διαφορές έχουν εισόδημα μικρότερο του μέσου και αυτή η διαφορά ενώ αυξάνεται μεταξύ 1991 και 1996 στη συνέχεια το 2003 μειώνεται, βελτιώνοντας κατά 550 μονάδες τη θέση τους στην κατανομή του εισοδήματος. Η απόκλιση αυτή όμως, εξακολουθεί το 2003 να είναι μεγαλύτερη σε σχέση με το 1985 και 1991. Με βάση τις ποσοστιαίες διαφορές, ενώ το 1985 η ποσοστιαία διαφορά του εισοδήματος της ομάδας αυτής από το μέσο ήταν στο -57% περίπου, σταδιακά μειώνεται και πέφτει σε επίπεδο κάτω του -30% το 2003 (Διάγραμμα 6). Συνεπώς τα αποτελέσματα αυτά είναι αντίθετα σε σχέση με τις απλές διαφορές, αφού η κατηγορία αυτή δεν παρουσιάζει διαχρονικά βελτίωση (Διάγραμμα 5).

Διάγραμμα 5: Ανισότητα εισοδήματος για κάθε τύπο οικογένειας σε απλές διαφορές

Διάγραμμα 6: Ανισότητα εισοδήματος για κάθε τύπο οικογένειας σε ποσοστιαίες διαφορές

- Με απλές διαφορές, οι μόνοι συνταξιούχοι έχουν εισόδημα κατά πολύ μικρότερο του μέσου ενώ η διαφορά αυτή ολοένα αυξάνεται, χειροτερεύοντας τη θέση τους στην κατανομή του εισοδήματος. Οι μόνοι συνταξιούχοι, με βάση τις ποσοστιαίες διαφορές τώρα, μέχρι το 1991 είχαν εισόδημα σχεδόν 67% κάτω του μέσου, στη συνέχεια βελτιώνεται κάπως η θέση τους με τη διαφορά αυτή να μειώνεται στο 57%, περίπου. Κατά συνέπεια για την κατηγορία αυτή προκύπτουν αντιφατικά αποτελέσματα μεταξύ των απλών διαφορών στο εισόδημα που δείχνουν συνεχή χειροτέρευση (Διάγραμμα 5) και των ποσοστιαίων διαφορών που δείχνουν βελτίωση (Διάγραμμα 6).

- Τέλος, η κατηγορία άλλοι, που αφορά συνταξιούχους που δεν ζουν μόνοι τους, έχουν εισόδημα το οποίο είναι μικρότερο του μέσου και στις δύο περιπτώσεις, παρόλα αυτά όμως η διαφορά αυτή αυξάνεται με τα έτη, με βάση τις απλές διαφορές, σε αντίθεση με τις ποσοστιαίες που αυξάνεται σημαντικά κατά 17.5% το 1991, ενώ μειώνεται το 1996 κατά 13%. Το 2003 παραμένει σχεδόν αμετάβλητη με μόνο 2% αύξηση.

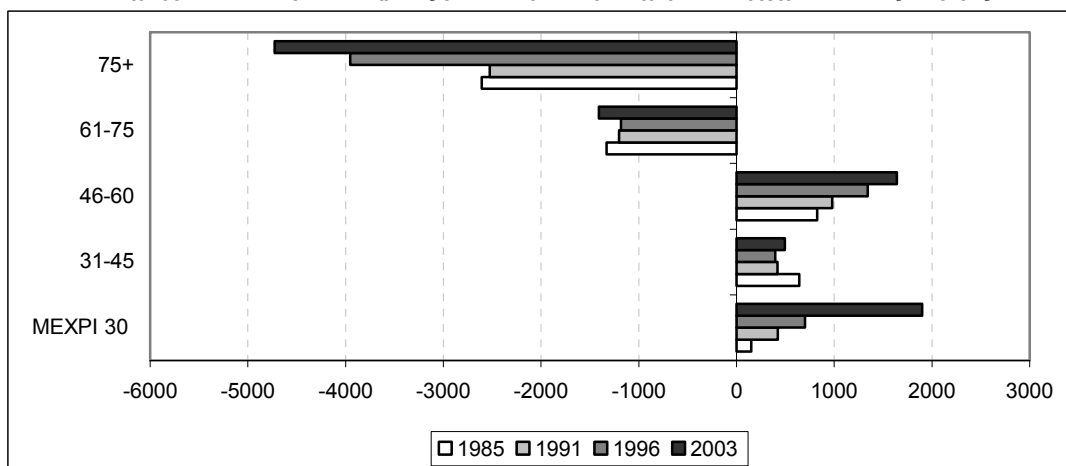
Από την ανάλυση πιο πάνω φαίνεται ότι, από πλευράς δημογραφικής σύνθεσης, κερδισμένα της περιόδου 1985-2003 αναμφίβολα είναι τα ζευγάρια χωρίς παιδιά και τα νοικοκυριά ενός ατόμου: αυτές οι κατηγορίες, όχι μόνο είναι ανάμεσα στα πιο πλούσια νοικοκυριά στην Κύπρο, αλλά η θέση τους τόσο σε απλές όσο και ποσοστιαίες διαφορές του εισοδήματος τους από το μέσο παρουσιάζει συνεχή αύξηση. Το αντίθετο συμβαίνει με τις μονογονεϊκές οικογένειες: ενώ έχουν εισόδημα αρκετά κάτω του μέσου, η ψαλίδα αυτή (εκφρασμένη απλά ή ποσοστιαία) ανοίγει συνεχώς με την πάροδο του χρόνου. Για τις υπόλοιπες κατηγορίες νοικοκυριών τα αποτελέσματα είναι μικτά, με την έννοια ότι οι διαφορές του εισοδήματος από το μέσο εισηγούνται ότι η θέση των νοικοκυριών χειροτερεύει ή βελτιώνεται, ανάλογα με το αν αυτές εκφράζονται απλά ή ποσοστιαία.

Π.2 Ηλικία

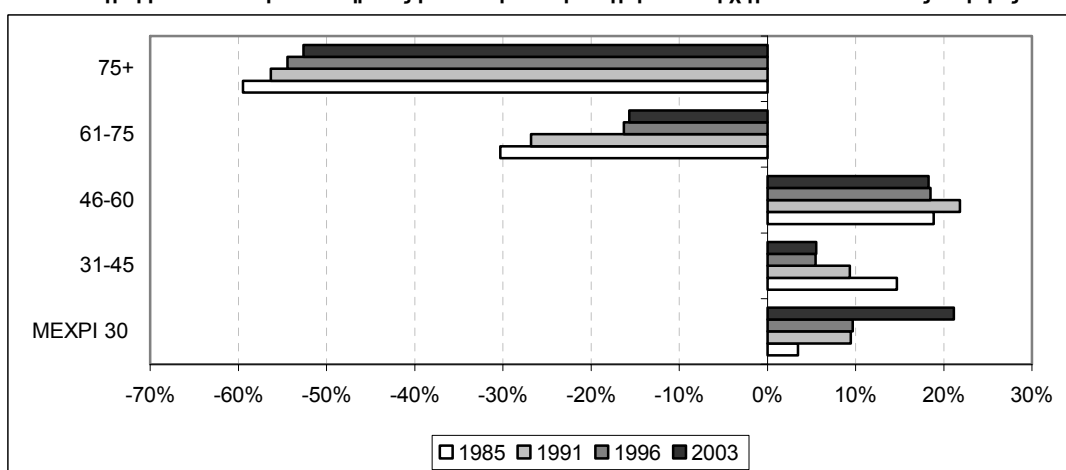
Το επόμενο ζευγάρι διαγραμμάτων χωρίζει τον πληθυσμό κατά ηλικιακές ομάδες του αρχηγού του νοικοκυριού. Οι ηλικιακές ομάδες αφορούν αρχηγούς ηλικίας μέχρι 30 ετών, αρχηγούς από 31-45 ετών, αρχηγούς από 46-60, από 61-75 και τέλος για αρχηγούς που ξεπερνούν τα 75. Το Διάγραμμα 7 παρουσιάζει την ανισότητα σε απλές διαφορές, ενώ το Διάγραμμα 8 σε ποσοστιαίες διαφορές. Συγκεκριμένα:

- Βελτιώνεται η θέση των αρχηγών ηλικίας μέχρι 30 ετών στην κατανομή εισοδήματος από το 1985 μέχρι το 2003, με εισόδημα ψηλότερο από το μέσο. Εντύπωση κάνει η μεγάλη αύξηση του εισοδήματος της συγκεκριμένης ομάδας που διαφαίνεται το 2003 σε σχέση με το 1996, κατά σχεδόν 1200 μονάδες. Σε ποσοστιαίες διαφορές, διαφαίνεται η ίδια εικόνα αφού το εισόδημα της κατηγορίας αυτής και πάλι είναι μεγαλύτερο από το μέσο, το οποίο αυξάνεται κατά 5% το 1991 σε σχέση με το 1985, το 1996 παραμένει στο ίδια επίπεδα, καθώς παρατηρείται μεγάλη αύξηση της διαφοράς αυτής το 2003 κατά περίπου 11.5%. Η θέση των ατόμων αυτών βελτιώνεται σε αισθητό βαθμό στην κατανομή εισοδήματος γεγονός που διαχρονικά μεγαλώνει την ψαλίδα της ανισότητας, ιδέα που υποστηρίζουν και τα δύο διάγραμμα που αφορούν την κατηγορία αυτή.
- Οι αρχηγοί νοικοκυριών ηλικίας 31-45, έχουν εισόδημα μεγαλύτερο από τον μέσο καθ' όλη την περίοδο που εξετάζεται, καθώς η θέση τους στην κατανομή εισοδήματος παραμένει σχεδόν σταθερή κατά τα έτη, σε απόλυτους όρους, με ελαφρά βελτίωση το 2003 η οποία εξακολουθεί να κρατά το εισόδημα χαμηλότερο σε σχέση με το 1985. Με ποσοστιαίες διαφορές, η θετική διαφορά του εισοδήματος από το μέσο φαίνεται να μειώνεται και συνεπώς να χειροτερεύει η θέση της κατηγορίας αυτής στην κατανομή εισοδήματος από το 1985 μέχρι το 1996, ενώ το 2003 να παραμένει αμετάβλητη.
- Θετική απόκλιση από τον μέσο έχουν και οι αρχηγοί νοικοκυριών ηλικίας από 46-60, διαφορά η οποία αυξάνεται διαχρονικά, σε απλές διαφορές γεγονός που υποδηλώνει βελτίωση της θέσης και αυτής της ομάδας στην κατανομή εισοδήματος. Σταθερή όμως εικόνα κατά τα έτη παρουσιάζεται να υφίσταται για την ίδια κατηγορία με βάση τις ποσοστιαίες διαφορές, οι οποίοι έχουν εισόδημα πάνω από τον μέσο, παρόλο που ξεχωρίζει μια ελάχιστη βελτίωση κατά 2% το 1991, ενώ στα επόμενα χρόνια παρουσιάζεται η ανισότητα στα ίδια επίπεδα με το 1985. Κατά συνέπεια, η θέση της ομάδας αυτής παραμένει αμετάβλητη στην κατανομή εισοδήματος σε ποσοστιαίες διαφορές ενώ σε απλές βελτιώνεται.

Διάγραμμα 7: Ανισότητα εισοδήματος για κάθε ηλικιακή κατηγορία του αρχηγού σε απλές διαφορές

Διάγραμμα 8: Ανισότητα εισοδήματος για κάθε ηλικιακή κατηγορία του αρχηγού σε ποσοστιαίες διαφορές

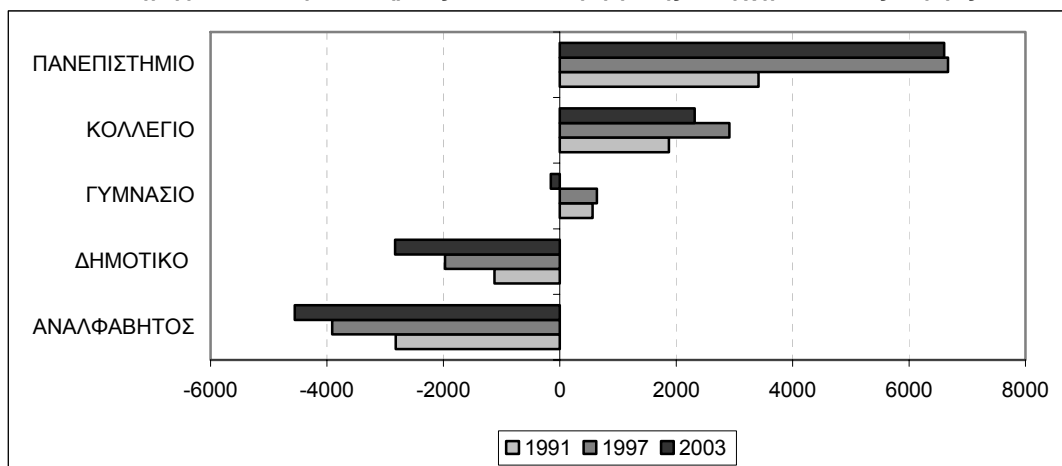
- Όσον αφορά τους αρχηγούς ηλικίας 61-75, έχουν εισόδημα κάτω από τον μέσο και σε απλές διαφορές διαχρονικά δεν παρουσιάζουν σημαντικές αλλαγές. Αντίθετα χρησιμοποιώντας ποσοστιαίες διαφορές, τα αποτελέσματα διαφοροποιούνται αφού η απόκλιση από τον μέσο μειώνεται κατά 5% το 1991, κατά 10% το 1996, καθώς το 2003 δεν μεταβάλλεται. Επομένως, βελτιώνεται η θέση της κατηγορίας αυτής διαχρονικά σε ποσοστιαίες διαφορές ενώ σε απλές παραμένει σταθερή.
- Η μόνη κατηγορία της οποίας η θέση με βάση τις απλές διαφορές χειροτερεύει με τα χρόνια στην κατανομή εισοδήματος, είναι για τα άτομα ηλικίας 75 χρονών και άνω. Σε σύγκριση με το 1985, το 2003 μεγαλώνει η διαφορά του εισοδήματος τους από τον μέσο κατά περισσότερο από 2000 μονάδες, ενώ παρουσιάζεται μια ελάχιστη βελτίωση το 1991. Αντίθετα, σε ποσοστιαίες διαφορές, βελτιώνεται η θέση της κατηγορίας αυτής σταδιακά κατά περίπου 2-3% κάθε χρονιά.

Οι δύο τρόποι μέτρησης της ανισότητας στην κατηγοριοποίηση ηλικία αρχηγού του νοικοκυριού δίνουν διαφορετικά αποτελέσματα σε ορισμένες κατηγορίες. Αναμφίβολα, οι αρχηγοί νοικοκυριών ηλικίας μέχρι 30 ετών, με εισόδημα μεγαλύτερο του μέσου σε όλες τις περιόδους, ευνοούνται κάθε περίοδο και περισσότερο, αφού και οι δύο τρόποι μέτρησης δείχνουν πως βελτιώνεται η θέση τους στην κατανομή εισοδήματος με τον καιρό. Οι υπόλοιπες κατηγορίες δίνουν αβέβαια αποτελέσματα αφού με κάθε τρόπο μέτρησης της ανισότητας δίνουν διαφορετικές εκτιμήσεις.

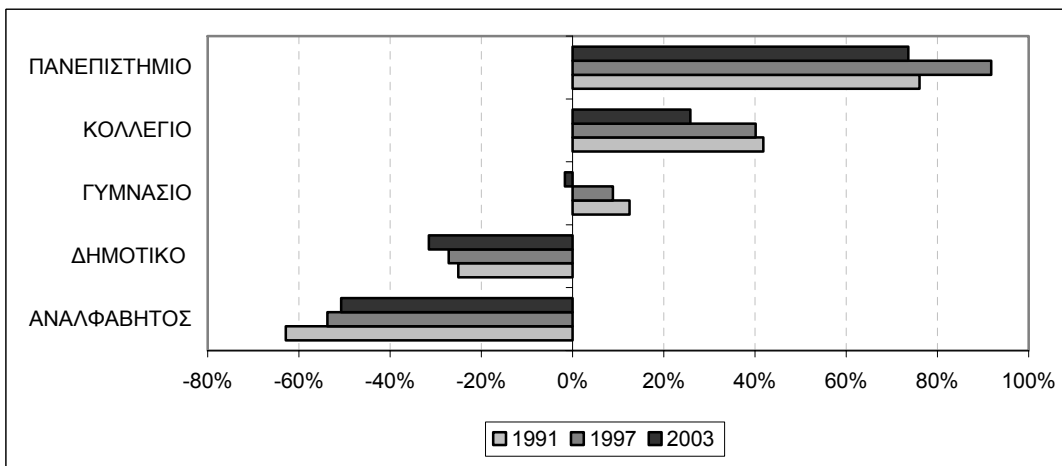
Π.3 Επίπεδο μόρφωσης

Τα δύο επόμενα διαγράμματα χωρίζουν τον πληθυσμό ανάλογα με τη μόρφωση του αρχηγού του νοικοκυριού. Οι κατηγορίες είναι: αναλφάβητος, μόρφωση δημοτικού, μόρφωση γυμνασίου, μόρφωση κολλεγίου και μόρφωση πανεπιστημίου. Πληροφορίες για το επίπεδο μόρφωσης για το έτος 1985 δεν είναι διαθέσιμες για το λόγο αυτό θα παραλείψουμε την χρονιά αυτή. Στο Διάγραμμα 9, απεικονίζεται η ανισότητα εκφρασμένη σε απλές διαφορές ενώ στο Διάγραμμα 10 η εναλλακτική προσέγγιση, σε ποσοστιαίες. Τα συμπεράσματα που εξάγονται είναι τα εξής:

Διάγραμμα 9: Ανισότητα εισοδήματος κατά επίπεδο μόρφωσης του αρχηγού σε απλές διαφορές

Διάγραμμα 10: Ανισότητα εισοδήματος για το επίπεδο μόρφωσης του αρχηγού σε ποσοστιαίες διαφορές

- Για τους αρχηγούς νοικοκυριών των οποίων η μόρφωση είναι του δημοτικού είτε είναι αναλφάβητοι, το εισόδημα τους είναι χαμηλότερο από το μέσο, διαφορά η οποία αυξάνεται σταδιακά κατά τα έτη, σε απλές διαφορές, γεγονός που υποδηλώνει την χειροτέρευση της θέσης τους στην κατανομή εισοδήματος από το 1991 μέχρι το 2003. Σε ποσοστιαίες διαφορές η εικόνα παραμένει η ίδια με πριν, με τη μόνη διαφορά ότι για τους αναλφάβητους διαχρονικά δεν χειροτερεύει η θέση τους αλλά αντιθέτως βελτιώνεται σταδιακά κάθε χρονιά.
- Οι αρχηγοί οι οποίοι κατέχουν γυμνασιακή μόρφωση παρόλο που το 1991 και το 1996 το εισόδημά τους είναι μεγαλύτερο από το μέσο, το 2003 η διαφορά αυτή γίνεται αρνητική,

δηλαδή το εισόδημά τους είναι ελάχιστα μικρότερο από το μέσο (περίπου -150 μονάδες σε απλές διαφορές και -2% σε ποσοστιαίες). Επομένως, το γεγονός αυτό επισημαίνει την χειροτέρευση της θέσης τους με τον καιρό.

- Για τους αρχηγούς με μόρφωση κολλεγίου, το εισόδημά τους είναι μεγαλύτερο από το μέσο για όλες τις χρονιές. Χρησιμοποιώντας τις απλές διαφορές, το 1996 αυξάνεται η διαφορά αυτή κατά 1038 μονάδες, ενώ το 2003 μειώνεται κατά σχεδόν 600 μονάδες σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Εξακολουθεί όμως να παραμένει μεγαλύτερο σε σχέση με το 1991. Με τον εναλλακτικό τρόπο μέτρησης της ανισότητας που χρησιμοποιούμε, φαίνεται πως το εισόδημα το 1991 και 1996 παραμένει σχεδόν σταθερό περίπου στο 40-42%, ενώ το 2003 μειώνεται σχεδόν στα 26%.
- Τέλος, τα άτομα με πανεπιστημιακή μόρφωση κυριαρχούν, όπως και ήταν αναμενόμενο, έχοντας την μεγαλύτερη διαφορά εισοδήματος από το μέσο σε σχέση με τις άλλες κατηγορίες. Με την πάροδο των χρόνων βελτιώνουν τη θέση τους αυξάνοντας αισθητά την διαφορά από το μέσο σε απλούς όρους κατά 3258 μονάδες το 1996, παρόλο που το 2003 παραμένει σχεδόν αμετάβλητη. Οι αρχηγοί με πανεπιστημιακή μόρφωση έχουν και σε ποσοστιαίες διαφορές εισόδημα μεγαλύτερο από το μέσο, διαφορά η οποία αυξάνεται το 1996 κατά περίπου 15%, συνεπώς και βελτιώνεται η θέση τους στην κατανομή εισοδήματος, εν συνεχεία όμως σε αντίθεση με το προηγούμενο διάγραμμα, το 2003 μειώνεται η απόκλιση αυτή κατά 18%. Σε γενικές γραμμές, η ψαλίδα της ανισότητας σε ποσοστιαίες διαφορές μειώνεται το 2003, ενώ σε απόλυτες αυξάνεται για την κατηγορία αυτή.

Συγκρίνοντας τους δύο τρόπους μέτρησης για κάθε κατηγορία μπορεί να συμπεράνει κανείς πως η θέση των αρχηγών νοικοκυριών είτε με δημοτική είτε με γυμνασιακή μόρφωση δυσχεραίνει με τον καιρό καθώς για τις υπόλοιπες κατηγορίες προκύπτουν μικτά αποτελέσματα αναλόγως του δείκτη που λαμβάνει κανείς υπόψη.

Π.4 Άλλα χαρακτηριστικά

Περιοχή διαμονής

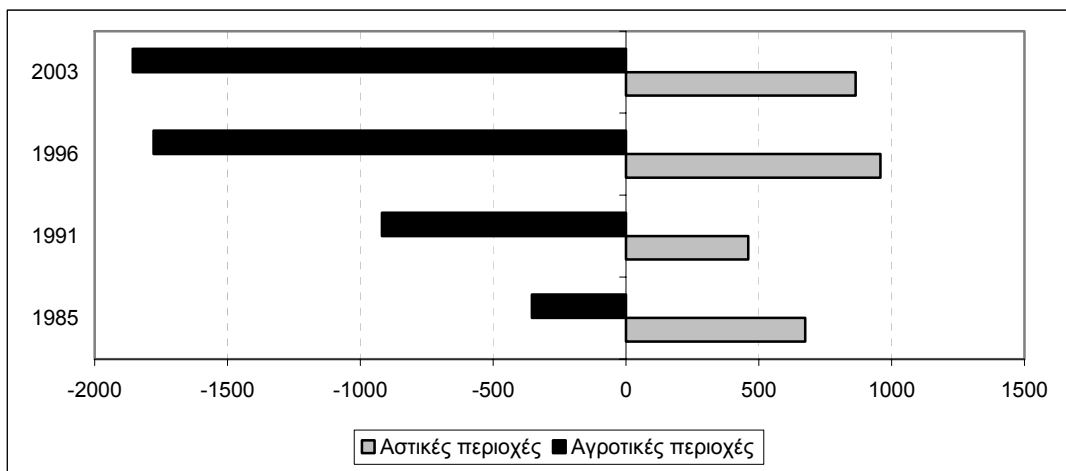
Προχωρώντας ένα βήμα παρακάτω, παρουσιάζεται η κατηγοριοποίηση του πληθυσμού ανάλογα με την τοποθεσία διαμονής των νοικοκυριών, δηλαδή σε νοικοκυριά που κατοικούν είτε σε αστικές είτε σε αγροτικές περιοχές. Στο Διάγραμμα 11 προβάλλεται η ανισότητα εκφρασμένη σε απλές διαφορές, ενώ στο Διάγραμμα 12 σε ποσοστιαίες.

Με βάση το Διάγραμμα 12, όπου απεικονίζεται η ανισότητα σε ποσοστιαίες διαφορές, τα δεδομένα για νοικοκυριά είναι τα ίδια όπως και στο προηγούμενο Διάγραμμα με μόνες αλλαγές να εμφανίζονται κατά την τελευταία χρονιά, το 2003. Συγκεκριμένα:

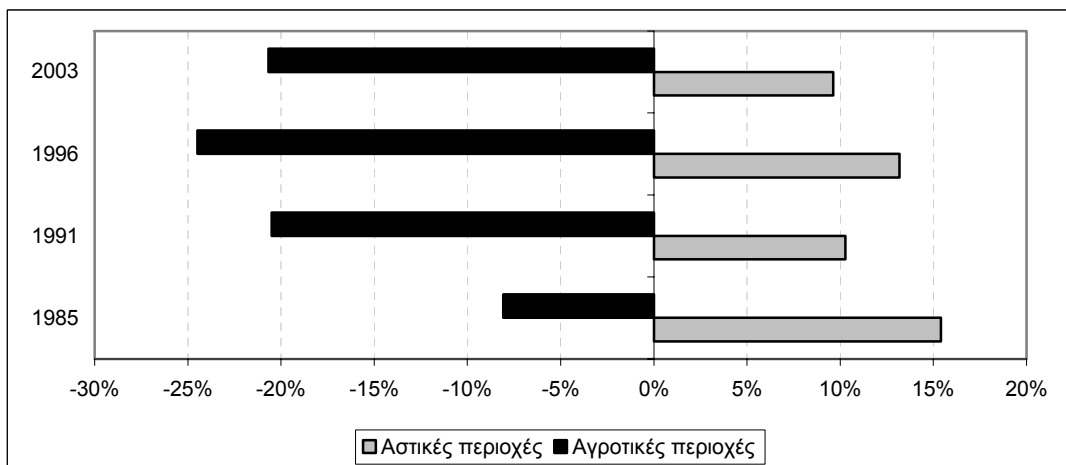
- Τα νοικοκυριά που κατοικούν σε αστικές περιοχές έχουν εισόδημα μεγαλύτερο από το μέσο για όλη την περίοδο υπό διερεύνηση. Η θέση των νοικοκυριών αυτών στην κατανομή εισοδήματος, χειροτέρευσε σε απλές διαφορές το 1991 αφού μειώθηκε η διαφορά αυτή κατά -214 μονάδες, το 1996 παρουσίασε μεγάλη βελτίωση κατά 500 περίπου μονάδες, ενώ το 2003 παρέμεινε σχεδόν σταθερή με μια ελαφρά μείωση στο εισόδημά τους. Με βάση τις ποσοστιαίες διαφορές, το 1991 μειώθηκε η θετική διαφορά του εισοδήματος από το μέσο κατά -5%, το 1996 αυξήθηκε κατά 3% καθώς το 2003 επανήλθε στα ίδια σχεδόν επίπεδα με το 1991 με μείωση της διαφοράς αυτής κατά 3.5% περίπου και επομένως χειροτέρευση της θέσης τους στην κατανομή εισοδήματος. Γενικότερα όμως, σε απλές διαφορές το 2003 σε σύγκριση με την αρχική χρονιά βελτιώνεται η θέση της κατηγορίας αυτής, παρόλο που με τις ποσοστιαίες χειροτερεύει.

- Σε αντίθεση, τα νοικοκυριά που κατοικούν σε αγροτικές περιοχές, το εισόδημα τους είναι μικρότερο από το μέσο, και επιπρόσθετα η θέση τους στην κατανομή εισοδήματος χειροτέρευε ολοένα και περισσότερο με την πάροδο των χρόνων, με εξαίρεση το 2003 που παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη σε σχέση με το 1996 σε απλές διαφορές, ενώ σε ποσοστιαίες βελτιώθηκε. Αναλυτικότερα σε απλές διαφορές, το 1991 μειώθηκε η διαφορά από το μέσο κατά -565 μονάδες, το 1996 κατά -860, ενώ το 2003 μόνο κατά -80 μονάδες. Σε ποσοστιαίες διαφορές, παρά τις συνεχόμενες και αισθητές αυξήσεις της αρνητικής απόκλισης του εισοδήματος της ομάδας αυτής από το μέσο, ιδιαίτερα το 1991 όπου σημειώθηκε αύξηση της τάξεως του 12.5%, σημειώθηκε βελτίωση της θέσης τους κατά περίπου 4% του εισοδήματός τους το 2003, εξακολουθώντας όμως να έχουν μεγαλύτερη απόκλιση σε σχέση με το 1985.

Διάγραμμα 11: Ανισότητα εισοδήματος σε αστικές και αγροτικές περιοχές, απλές διαφορές

Διάγραμμα 12: Ανισότητα εισοδήματος σε αστικές και αγροτικές περιοχές, σε ποσοστιαίες διαφορές

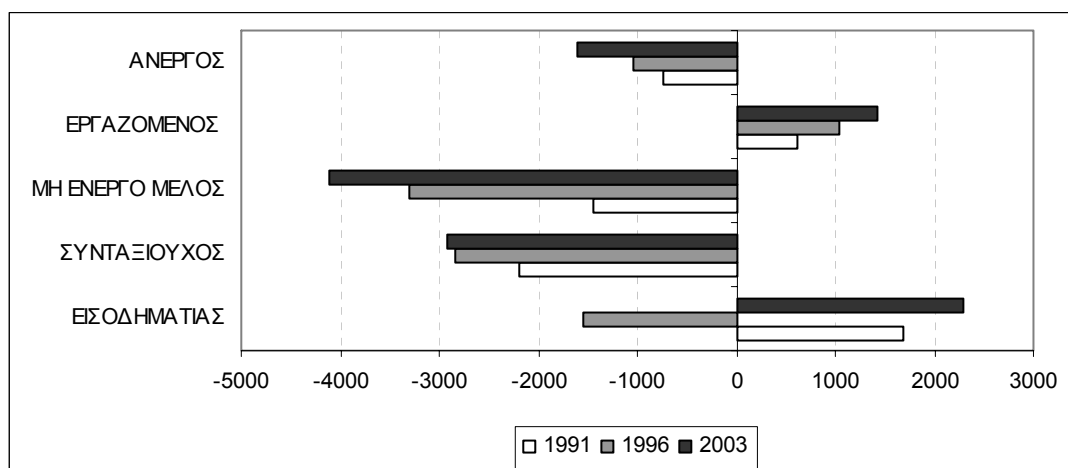
Μέσω των δύο πιο πάνω διαγραμμάτων που αφορούν την ανισότητα εισοδήματος ως προς την τοποθεσία διαμονής, σε απλές και ποσοστιαίες διαφορές, τα νοικοκυριά που διαμένουν σε αγροτικές περιοχές καθώς έχουν αρνητική απόκλιση εισοδήματος από το μέσο, φαίνεται να δυσχεραίνει η θέση τους με τον καιρό με όποιο τρόπο και να μετρηθεί η ανισότητα. Αντιθέτως, τα νοικοκυριά που διαμένουν σε αστικές περιοχές, τα οποία έχουν αρνητική απόκλιση εισοδήματος από το μέσο, φαίνεται πως με τις απλές διαφορές βελτιώνεται η θέση τους στην κατανομή εισοδήματος με τον καιρό, ενώ το αντίθετο ισχύει χρησιμοποιώντας τις ποσοστιαίες διαφορές.

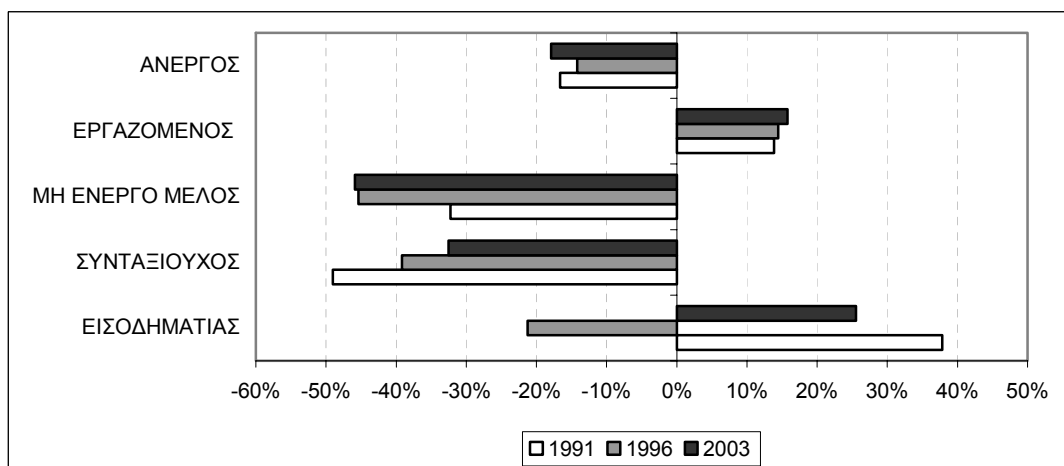
Απασχόληση αρχηγού

Στα Διαγράμματα 13 και 14, παρουσιάζεται η ανισότητα εισοδήματος για νοικοκυριά με διαφορετική απασχόληση αρχηγού σε απόλυτες και ποσοστιαίες διαφορές για τις χρονιές 1991, 1996 και 2003. Οι κατηγορίες είναι: άνεργος, εργαζόμενος, μη ενεργό μέλος, συνταξιούχος και τέλος εισοδηματίας. Για το 1985 δεν υπάρχουν επαρκή στοιχεία και για τον λόγο αυτό η ανάλυση γίνεται από το 1991 και μετά.

Διάγραμμα 13: Ανισότητα εισοδήματος κατά απασχόληση του αρχηγού, απόλυτες διαφορές

Διάγραμμα 14: Ανισότητα εισοδήματος κατά απασχόληση του αρχηγού, ποσοστιαίες διαφορές

Παρατηρώντας τα πιο κάτω διαγράμματα όπου αναπαρίστανται η ανισότητα εισοδήματος με τους δύο τρόπους μέτρησης, εξάγονται τα εξής συμπεράσματα:

- Οι εισοδηματίες το 1991 παρουσίαζαν θετική απόκλιση από το μέσο κατά 1700 περίπου μονάδες και έπειτα το 1996 η θετική απόκλιση έγινε εξ' ολοκλήρου αρνητική κατά 1545 μονάδες, το 2003 όμως επανέρχεται η θετική απόκλιση η οποία είναι μεγαλύτερη σε σχέση με την θετική απόκλιση του 1991 κατά 600 μονάδες. Συνεπώς, η θέση τους το 2003 βελτιώνεται στην κατανομή εισοδήματος το 2003 έστω κι αν το 1996 παρουσίασε μεγάλη επιδείνωση. Η εναλλαγή από θετική σε αρνητική απόκλιση από το μέσο εξακολουθεί να υφίσταται για όλες τις χρονιές και σε ποσοστιαίες διαφορές, παρόλα αυτά όμως το 2003 η θετική απόκλιση από το μέσο είναι χαμηλότερη σε σχέση με το 1991 κατά -12% και

περίπου 4% μεγαλύτερη σε σχέση με το 1996 σε απόλυτες τιμές. Αυτό επισημαίνει την χειροτέρευση της θέσης τους στην κατανομή εισοδήματος σε σχέση με το 1991, ενώ βελτιώνεται σε σχέση με το 1996 σε ποσοστιαίες διαφορές.

- Οι ομάδες των συνταξιούχων, των μη ενεργών μελών και των ανέργων έχουν εισόδημα μικρότερο από το μέσο για όλες τις χρονιές με την διαφορά αυτή, σε απλές διαφορές, να αυξάνεται κατά τα έτη για όλες τις ομάδες εκτός για τους συνταξιούχους που το 2003 παραμένει σχεδόν αμετάβλητη. Η θέση και των τριών ομάδων επομένως σε απλές διαφορές χειροτερεύει με τον καιρό στην κατανομή εισοδήματος. Αντιπαραβάλλοντας τώρα τον εναλλακτικό τρόπο μέτρησης της ανισότητας που χρησιμοποιούμε, τις ποσοστιαίες διαφορές του εισοδήματος από το μέσο, για τους συνταξιούχους η αρνητική απόκλιση από τον μέσο όρο μειώνεται κατά τα έτη κατά περίπου 8-10%, γεγονός που δηλώνει πως η θέση τους καλυτερεύει στην κατανομή εισοδήματος. Αντίθετα, όσον αφορά τα μη ενεργά μέλη, το 1996 αυξάνεται η αρνητική απόκλιση του εισοδήματος τους από το μέσο κατά 13% περίπου σε σχέση με το 1991, καθώς το 2003 παραμένει αμετάβλητη γεγονός που δυσχεραίνει τη θέση τους στην κατανομή εισοδήματος σε σχέση με το 1991. Τέλος, οι άνεργοι παραμένουν σχεδόν στα ίδια επίπεδα όλες τις χρονιές.
- Οι εργαζόμενοι είναι η μόνη ομάδα που έχουν εισόδημα ψηλότερο από το μέσο και τις τρεις χρονιές υπό διερεύνηση, απόκλιση η οποία αυξάνεται σταδιακά κατά τα έτη γύρω στις 400 μονάδες την χρονιά σε απλούς όρους. Σε ποσοστιαίες διαφορές η κατηγορία αυτή δεν παρουσιάζει μεγάλη μεταβλητότητα κατά τα έτη, αφού οι διαφορές των αποκλίσεων κάθε έτους είναι γύρω στο 2-3%. Παρόλα αυτά, φαίνεται πως η ανισότητα το 2003 φτάνει στο πιο ψηλό της σημείο έστω και με ελάχιστη διαφορά από τις άλλες χρονιές

Καταλήγοντας, μπορεί κανείς να συμπεράνει πως, γενικά, παρόλο που το Διάγραμμα 13 δείχνει πως η ψαλίδα της ανισότητας εισοδήματος αυξήθηκε με την πάροδο των χρόνων για όλες τις κατηγορίες απασχόλησης του αρχηγού, στο Διάγραμμα 14 όπου οι αποκλίσεις παρουσιάζονται σε ποσοστιαίους όρους, διαφωνεί με την πιο πάνω άποψη και υποστηρίζει πως η ανισότητα είτε μειώθηκε είτε παρέμεινε αμετάβλητη το 2003, αναλόγως κατηγορίας.

Επαγγελματική ιδιότητα

Στον Πίνακα 3 που ακολουθεί, τα νοικοκυριά χωρίζονται με βάση την επαγγελματική ιδιότητα του αρχηγού του νοικοκυριού, ως επίσης και βάση του τομέα εργασίας, δηλαδή δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα. Τα αποτελέσματα εκφράζονται σε απόλυτους αλλά και σε ποσοστιαίους όρους. Κάνοντας αρχή με τους δημόσιους υπαλλήλους, των οποίων το εισόδημα είναι μεγαλύτερο από το μέσο, σε απλές διαφορές φαίνεται πως η θέση τους βελτιώνεται όλο και περισσότερο στην κατανομή εισοδήματος, αφού η απόκλιση του εισοδήματος τους από το μέσο όρο αυξάνεται με τον καιρό. Αύξηση παρατηρείται και σε ποσοστιαίες διαφορές το 1996, ενώ το 2003 παραμένει σχεδόν αμετάβλητη με ελαφρά μείωση κατά 0.5%.

Πίνακας 3: Απόλυτες και ποσοστιαίες διαφορές κατά επαγγελματική ιδιότητα του αρχηγού του νοικοκυριού

	1991		1996		2003	
	Απλές διαφορές	Ποσοστιαίες Διαφορές	Απλές διαφορές	Ποσοστιαίες Διαφορές	Απλές διαφορές	Ποσοστιαίες Διαφορές
Δημόσιος Τομέας						
Υπάλληλος	538	10.43%	1797	21.75%	2204	21.20%
Ιδιωτικός τομέας						
Εργοδότης	2083	40.32%	1953	23.64%	2604	25.05%
Εργαζόμενος	-138	-2.68%	-366	-4.43%	-499	-4.80%
Αυτοεργαζόμενοι	-684	-13.25%	-1163	-14.07%	-1839	-17.69%

Η επόμενη κατηγορία που αφορά τους εργοδότες του ιδιωτικού τομέα, οι οποίοι επίσης έχουν εισόδημα ψηλότερο από το μέσο και ξεπερνά το εισόδημα των δημοσίων υπαλλήλων, σε απλές διαφορές φαίνεται να χειροτερεύει η θέση τους στην κατανομή εισοδήματος αφού

μειώνεται η θετική απόκλιση από το μέσο το 1996, ενώ το 2003 να βελτιώνεται με αύξηση της απόκλισης αυτής. Σε ποσοστιαίους όρους φαίνεται να επικρατεί η ίδια εικόνα, με τη βελτίωση της θέσης τους το 2003 να είναι αρκετά μικρή γύρω στο 1.5%. Ακολουθούν οι ιδιωτικοί υπάλληλοι, με εισόδημα μικρότερο από το μέσο, και των οποίων η θέση χειροτερεύει και σε απλές αλλά και σε ποσοστιαίες διαφορές στην κατανομή εισοδήματος, με αύξηση της διαφοράς από το μέσο και τις δύο χρονιές που ακολουθούν. Τέλος, όσον αφορά τους αυτοεργαζόμενους, το εισόδημά τους είναι επίσης μικρότερο από το μέσο, και επιπρόσθετα η θέση τους στην κατανομή εισοδήματος επίσης χειροτερεύει με την πάροδο των χρόνων και σε απόλυτες αλλά και σε ποσοστιαίες διαφορές, μετά από αύξηση της αρνητικής απόκλισης.

Πρόσφατα Δοκίμια Οικονομικής Πολιτικής/Ανάλυσης

- 03-06 Βασιλείου Μ., Π. Πασιαρδής και Ν. Πασιουρτίδου, "Κρατικές δαπάνες, δημόσιο κεφάλαιο και η παραγωγικότητα του ιδιωτικού τομέα", Μάιος 2006.
- 02-06 Christofides L., A. Kourtellos and I. Stylianou, "A small macroeconomic model of the Cyprus economy", April 2006.
- 01-06 Zachariadis T., "An empirical time series analysis of energy consumption in Cyprus", March 2006.
- 10-05 Μιχαήλ Μ., Λ. Χριστοφίδης, Κ. Χατζηγιάννης, Σ. Κληρίδης και Μ. Στεφανίδης, "Οι οικονομικές επιδράσεις των ξένων εργατών στην Κύπρο", Δεκέμβριος 2005.
- 09-05 Χασάπης Κ., "Μελέτη των επιδράσεων της χρηματιστηριακής αβεβαιότητας στην αβεβαιότητα που αφορά τα πραγματικά μεγέθη της οικονομίας", Δεκέμβριος 2005.
- 08-05 Χασάπης Κ., "Σταθερότητα σχέσης αποδόσεων μετοχών, όγκου συναλλαγών και πραγματικής οικονομικής δραστηριότητας", Δεκέμβριος 2005.
- 07-05 Haroutunian S. and P. Pashardes, "Projections of Potential Output and Structural Fiscal Balance for Cyprus", December 2005.
- 06-05 Γεωργίου Α., Δ. Κωμοδρόμου και Α. Πολυκάρπου, "Ενοποιημένη Βάση Δεδομένων των Ερευνών Οικογενειακού Προϋπολογισμού 1984/85, 1990/91, 1996/97 και 2002/03", Οκτώβριος 2005.
- 05-05 Κληρίδης Σ., "Οι Επιπτώσεις της Εισαγωγής Μεταχειρισμένων Αυτοκινήτων στην Κυπριακή Αγορά", Οκτώβριος 2005.
- 04-05 Μαμουνέας Θ., Π. Πασιαρδής, Ν. Πασιουρτίδου και Γ. Σιαμμούτης, "Τομεακή Ανάλυση της Παραγωγικότητας της Κυπριακής Οικονομίας", Ιούλιος 2005.
- 03-05 Νικολαΐδου Ν. και Σ. Χατζησπύρου, "Η καταναλωτική συμπεριφορά των τουριστών στην Κύπρο", Ιούνιος 2005.
- 02-05 Πασιαρδής Π., Ν. Πασιουρτίδου και Γ. Σιαμμούτης, "Επιδράσεις Πράξεων, Αποφάσεων και Ανακοινώσεων στο Χρηματιστήριο Αξιών Κύπρου κατά την περίοδο 1999-2000", Φεβρουάριος 2005.